

**O oswajaniu inkluzji
w rzeczywistości szkolnej
– doświadczenia Specjalistycznego Centrum
Wspierającego Edukację Włączającą
w Białymstoku**

Białystok 2023

Publikacja zbiorowa pod redakcją
Lider SCWEW: Grażyna Dattelbaum

Specjalistyczne Centrum Wspierające Edukację Włączającą w Białymstoku

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Waldemara Kikolskiego w
Białymstoku ul. Antoniuk Fabryczny 40, 15-741 Białystok

Adres strony internetowej SCWEW: <https://scwew.sosw.bialystok.pl/>

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa –
Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC) <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Publikacja opracowana w ramach realizacji projektu *Pilotażowe wdrożenie Modelu funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)*, współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 Oś Priorytetowa II Efektywne Polityki Publiczne dla Rynku Pracy, Gospodarki i Edukacji, Działania 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Spis treści

ROZDZIAŁ I	4
EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA W RZECZYWISTOŚCI SZKOLNEJ - <i>Małgorzata Kiluk</i>	4
BLASKI I CIENIE EDUKACJI INKLUZYJNEJ Doświadczenia w pracy z uczniami w Technikum Nr 4 Zespołu Szkół Rolniczych w Białymstoku - <i>Iwona Cimochovicz,</i> <i>Anna Maria Lichograj</i>	6
EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA W SZKOLE BRANŻOWEJ Z PUNKTU WIDZENIA PEDAGOGA I KOORDYNATORA DS. EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ - <i>Halina Bustowska</i>	9
RAZEM DLA EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ - perspektywa eksperta ds. edukacji włączającej - <i>Anna Kopczuk</i>	11
ROZDZIAŁ II	13
EWALUACJA JAKO INSTRUMENT OPTYMALIZACJI DZIAŁAŃ SPECJALISTYCZNYCH CENTRÓW WSPIERAJĄCYCH EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) DEDYKOWANYCH PRZEDSZKOŁOM/SZKOŁOM OGÓLNODOSTĘPNYM - <i>Joanna Hryń</i>	13
EGZAMIN ZAWODOWY Z ZACHOWANIEM ZAŁOŻEŃ EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ - DOBRE PRAKTYKI - <i>Anna Danilczyk</i>	21
PROJEKT SPECJALISTYCZNYCH CENTRÓW WSPIERAJĄCYCH EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) W SZKOLE PODSTAWOWEJ OGÓLNODOSTĘPNEJ Z PERSPEKTYWY DYREKTORA SZKOŁY - <i>Jolanta Gwiazdowska</i>	25
REFLEKSJE KOORDYNATORA DS. EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ I WSPÓŁPRACY ZE SPECJALISTYCZNYM CENTRUM WSPIERAJĄCYM EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) - <i>Edyta Chomczyk</i>	27
ROLA KOORDYNATORA W KONTEKŚCIE EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ W SZKOLE PODSTAWOWEJ OGÓLNODOSTĘPNEJ W RAMACH PROJEKTU SCWEW - <i>Teresa Chrola</i>	30
„RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ” - sieci współpracy i samokształcenia Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą (SCWEW) w Białymstoku - <i>Anna</i> <i>Gawryluk</i>	32
SPECJALISTYCZNE CENTRA WSPIERAJĄCE EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) I OŚRODKI WSPARCIA I TESTÓW (OWIT) - RAZEM CZY OSOBNO? - <i>Czesława</i> <i>Kozłowska, Kinga Natusiewicz</i>	35
ROZDZIAŁ III.....	40
Z PAMIĘTNIKA WYCHOWAWCY WŁĄCZAJĄCEGO (opis działań wychowawczych sprzyjających realizacji edukacji włączającej w grupie o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych na przykładzie klasy technikum elektrycznego) - <i>Emilia</i> <i>Łapińska</i>	40
Bibliografia.....	52
Netografia.....	53

ROZDZIAŁ I

EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA W RZECZYWISTOŚCI SZKOLNEJ

– *Małgorzata Kiluk*

„Edukacja włączająca rozumiana jest jako podejście w procesie kształcenia i wychowania, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się, poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału tak, by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne. (...) Szkoła ogólnodostępna to szkoła zapewniająca każdemu uczniowi warunki do rozwoju i pełnego uczestnictwa w procesie kształcenia i wychowania oraz życiu społecznym szkoły”¹.

Na bazie doświadczeń zdobytych podczas realizacji projektu „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)” okazało się, że edukacja włączająca w praktyce szkoły ogólnodostępnej nie jest złożonym zagadnieniem. Jej wdrażanie jest procesem, który wymaga zaangażowania całej społeczności szkolnej, w tym uczniów, nauczycieli, rodziców oraz pracowników administracji.

W przypadku młodzieży szkół średnich istotne jest, aby uczniowie byli świadomi idei inkluzji i rozumieli, że każdy człowiek ma prawo do szacunku i równych szans. Jest to szczególnie ważne, ponieważ okres adolescencji cechuje się potrzebą akceptacji ze strony grupy rówieśniczej, a także dużą intensywnością i chwiejnością przeżyć emocjonalnych. Młodzi ludzie odkrywają swoją indywidualność i odrębność, porównując się z innymi, co często budzi frustrację i niezadowolenie. Trudno jest sprostać trendom i wyobrażeniom, które są promowane w mediach społecznościowych: o idealnym wyglądzie, nienagannej figurze, itp. Wszelka inność, odbieganie od stereotypów jest postrzegane przez młodych ludzi jako coś, co dyskwalifikuje osobę jako atrakcyjną, dlatego uczniowie, którzy zmagają się z trudnościami, dysfunkcjami, zaburzeniami mogą doświadczyć izolacji ze strony grupy rówieśniczej.

Aby zwiększyć wiedzę uczniów w obszarze edukacji włączającej w szkole, podczas trwania projektu odbyły się zajęcia dla młodzieży na temat różnych zaburzeń, dysfunkcji i niepełnosprawności. Zdecydowanie podniosło to świadomość młodych ludzi na temat problemów, z którymi zmagają się rówieśnicy, wpłynęło na pełniejsze rozumienie pojęć tolerancji oraz empatii, co skłania do szacunku i zrozumienia osoby niezależnie od jej inności. Zajęcia te, uświadomiły również młodzieży inność każdego z nich.

¹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca> [dostęp: dn. 15.04.2023 r.].

Dobrym rozwiązaniem w szkole jest powołanie **grupy liderów młodzieżowych**, których zadaniem jest pomoc kolegom potrzebującym wsparcia. Angażowanie uczniów w różnorodne formy pracy w grupie, projekty zespołowe na rzecz uczniów o różnych potrzebach edukacyjnych. Skuteczną inicjatywą są zajęcia pozalekcyjne z młodzieżą, poświęcone radzeniu sobie ze stresem poprzez wykorzystywanie muzyki, śpiewu, gry na instrumentach. Pomagają one w redukcji napięcia emocjonalnego, przyczyniają się do poprawy komunikacji, budowania relacji z otoczeniem, przewycięzania trudności.

W oswajaniu inkluzji niezmiernie ważne jest organizowanie szkoleń i warsztatów dla nauczycieli, dzięki którym grono pedagogiczne może lepiej zrozumieć trudności uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych. Ponadto koniecznym jest dostosowanie metody nauczania tak, aby każdy uczeń mógł osiągnąć sukces na miarę swoich możliwości.

Dobrze sprawdza się praca z zastosowaniem obserwacji wspierających/superwizji koleżeńskich oraz zajęcia modelowe. Ich celem jest praktyczne zastosowanie skutecznych technik i metod pracy z uczniem ze zróżnicowanymi potrzebami. Nauczyciele obserwujący lekcje mogą nauczyć się właściwej organizacji zajęć, zapoznać się z różnorodnymi formami pracy z uczniami o różnych potrzebach edukacyjnych, zweryfikować metody oceniania, wdrażać do swojej pracy metody, mające na celu budowanie przyjaznego klimatu w grupie, sprzyjającego nauce.

Z doświadczenia pracy w projekcie można wywnioskować, że na całą społeczność szkolną bardzo dobrze wpływa organizacja działań i wydarzeń, które promują ideę edukacji włączającej, tj. kampanie społeczne, warsztaty, wystawy, konkursy, debaty. Podczas trwania projektu w szkole odbyły się kampanie na temat: „Jestem inny, ale nie gorszy”, „Dobra komunikacja = dobra relacja”, „Nie hejtuj! Motywuj, szanuj, doceniaj...”. Przeprowadzono również szereg konkursów i wystaw. W wymienione inicjatywy zaangażowani byli wszyscy uczniowie, również Ci o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, nauczyciele, pracownicy administracyjni, co przyczyniło się do stworzenia atmosfery współpracy, wzajemnej akceptacji i szacunku.

Oswajanie inkluzji w rzeczywistości szkolnej to proces, który wymaga czasu i wysiłku ze strony całej społeczności szkolnej i środowiska lokalnego. Jeśli podejmiemy do tego zadania z zaangażowaniem, determinacją i wiarą, z pewnością uda się stworzyć szkołę, w której każdy uczeń będzie miał równe szanse na rozwój i osiągnięcie sukcesu.

Opracowała: *Małgorzata Kiluk*
Koordynator ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW
w VII Liceum Ogólnokształcącym im. Nauczycieli Tajnego Nauczania
w Białymstoku

BLASKI I CIENIE EDUKACJI INKLUZYJNEJ

Doświadczenia w pracy z uczniami w Technikum Nr 4 Zespołu Szkół Rolniczych w Białymstoku – Iwona Cimochowicz, Anna Maria Lichograj

Zespół Szkół Rolniczych w Białymstoku nigdy nie był jedynie środowiskiem instytucjonalnym, ale wspólnotą z tradycjami, tworzoną przez pokolenia uczniów, ich rodziców i pracowników szkoły. Poświęcili oni swój czas, umiejętności, entuzjazm i serce, by najlepiej, jak potrafią, ukształtować każdego z nas. Wokół naszej szkoły gromadziły się zawsze osoby twórcze, oddane społeczności, wrażliwe na potrzeby młodzieży. Dzięki nim udało się stworzyć takie miejsce, do którego wraca się z przyjemnością i wspomina z rozrzewnieniem.

Od wielu lat Dyrekcja szkoły wraz z wychowawcami, nauczycielami, rodzicami, pielęgniarką szkolną oraz instytucjami zewnętrznymi organizuje pomoc wszystkim potrzebującym uczniom. Polega ona na rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb uczniów, analizowaniu przyczyn niepowodzeń szkolnych oraz eliminowaniu napięć emocjonalnych. W tym celu wspólnie podejmujemy różnego rodzaju działania wychowawcze i profilaktyczne oraz określamy formy i sposoby udzielanej uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Kładziemy nacisk na diagnozowanie i analizę możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów, sposoby uczenia się oraz sytuację społeczną uczniów zarówno rozpoczynających, jak i kontynuujących naukę w szkole.

Pojęcie edukacji włączającej nie było nam obce, ponieważ od wielu lat w naszej placówce uczyła się młodzież posiadająca orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Byli wśród nich uczniowie niedowidzący, niedosłyszący, z afazją oraz spektrum autyzmu. Wsparcie otrzymywaliśmy ze strony poradni psychologiczno-pedagogicznych, a także organizowaliśmy szkolenia przy współpracy z instytucjami zewnętrznymi. Są to m.in. Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, Miejski Ośrodek Doradztwa Metodycznego w Białymstoku czy kooperacja w ramach projektu „Kompleksowy model wsparcia i modernizacji systemu kształcenia zawodowego na terenie Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego”.

W roku szkolnym 2021/2022 przystąpiliśmy do programu „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)”. W związku z tym dokonano pogłębionej diagnozy sytuacji oraz potrzeb szkoły. W wyniku analizy przeprowadzonych badań określono kierunki działań, których zadaniem było wsparcie Dyrekcji oraz grona pedagogicznego w celu realizacji pilotażowego projektu. W czasie konsultacji z Dyrektorem szkoły ustalono kierunki i zasady tej współpracy.

Największym zainteresowaniem cieszyły się szkolenia rad pedagogicznych oraz warsztaty, podczas których otrzymywaliśmy konkretne wskazówki dotyczące metod, form oraz

specjalistycznych środków dydaktycznych niezbędnych w pracy z uczniami o indywidualnych potrzebach edukacyjnych. Ogromne wsparcie stanowiła dla nas również sieć współpracy. W czasie spotkań otrzymywaliśmy odpowiedzi na nurtujące nas pytania i wspólnie wypracowywaliśmy rozwiązania, pozwalające szerzej pomóc naszym podopiecznym. Cenne doświadczenie zdobywaliśmy także uczestnicząc w superwizjach koleżeńskich czy zajęciach modelowych. Dzięki temu mogliśmy dostrzec, gdzie popełniamy błędy i wprowadzić zmiany w pracy szczególnie z tymi uczniami, którzy wymagają największego wsparcia.

Udział w projekcie znacząco podniósł kompetencje kluczowe uczniów, szczególnie w sferze społeczno-emocjonalnej, ale także wpłynął na podniesienie jakości pracy szkoły (nie tylko w aspekcie inkluzji). Jednym z wymiernych korzyści jest np. stworzenie strefy relaksu dla uczniów, w której mogą oni wypocząć i nabrać sił do dalszego mierzenia się z codziennością.

Działania doradczo-szkoleniowe prowadzone przez specjalistów stały się także źródłem cennych informacji z obszaru dydaktyki związanej z edukacją włączającą. Mamy świadomość, jak istotne jest organizowanie sytuacji wychowawczych, opiekuńczych i edukacyjnych, sprzyjających wszechstronnemu rozwojowi dziecka w zakresie edukacji społecznej, ruchowej i umysłowej. Wymaga to dofinansowania szkół np. w celu stworzenia podobnych jak w naszej szkole stref wypoczynku i relaksu, w których uczniowie będą mogli odreagować stan napięcia emocjonalnego. Do niezbędnych w szkołach potrzeb należy również m.in. zakup różnego rodzaju pomocy sensorycznych.

Jesteśmy zdania, iż wprowadzenie edukacji włączającej jest niewątpliwie zasadne, gdyż w obecnym świecie społeczeństwo zmieniło postrzeganie różnorodności, niepełnosprawności czy indywidualności drugiego człowieka. Zauważamy to na co dzień, gdyż młodzież ucząca się w Zespole Szkół Rolniczych, mimo dużej różnorodności, akceptuje osoby o indywidualnych potrzebach edukacyjnych. Konflikty oczywiście się pojawiają, ale ich podłożem nie jest fakt posiadania przez kogoś opinii lub orzeczenia o niepełnosprawności.

Inkluzja w edukacji nie pozwala na wykluczenie nikogo ze społeczeństwa, jednak według nas musi być spełnionych szereg warunków. Nasze doświadczenie pokazało, że klasy powinny liczyć do kilkunastu osób. W niewielkiej grupie praca jest znacznie bardziej efektywna, a uczniowie wymagający szczególnej pomocy o wiele lepiej funkcjonują. Poprawiają się nie tylko ich wyniki w nauce, ale również kontakty społeczne. Biorąc pod uwagę wskazówki fachowców, zwróciliśmy również uwagę na potrzebę reorganizacji klasopracowni w taki sposób, by odejść od typowego systemu „ławkowego”. Ważne jest organizowanie zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i specjalistycznych czy rewalidacyjnych, dobranych odpowiednio ze względu na rozpoznane potrzeby każdego ucznia.

Istotną rolę pełni też indywidualizacja procesu edukacji oraz wykorzystywanie zaleceń jednostronnych poradni i instytucji. W tym celu niezbędne jest więc m.in. dalsze merytoryczne wsparcie ze strony SCWEW, w których pomocy będą udzielać konsultanci, specjaliści czy doradcy metodyczni. Wierzymy, że wszystko to pomoże nam w pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych w Zespole Szkół Rolniczych w Białymstoku. Naszym atutem jest położenie szkoły znajdującej się na terenie dużego parku, wśród zieleni, z dala od ruchu ulicznego i negatywnych bodźców. Staramy się, by zarówno pracownicy szkoły, jak i uczniowie, wspólnie tworzyli dobrą atmosferę sprzyjającą nie tylko edukacji, ale również rozwojowi osobistemu uczniów. Naszą rolą jest zapewnić każdemu z nich warunki do rozwoju i pełnego uczestnictwa w procesie kształcenia, wychowania oraz w życiu społecznym szkoły. Proces inkluzji ma za zadanie pomóc w pokonaniu wszelkich barier, które ograniczają udział młodych ludzi w pełnym doświadczaniu rozwoju i edukacji.

Edukacja włączająca musi bazować na pełnej świadomości odpowiedzialnych za nią ludzi. Prawidłowe rozpoznanie potrzeb uczniów pozwoli na stworzenie możliwości skutecznego osiągnięcia celów. Tylko dobrze współpracujący zespół ma szansę te cele osiągnąć - takich efektów właśnie oczekujemy, współpracując z najlepszymi fachowcami.

"Samotni możemy zrobić niewiele, razem możemy zrobić tak wiele..." (Helen Keller).

Opracowały:
Iwona Cimochowicz
Koordynator ds. edukacji włączającej

Anna Maria Lichograj
Nauczycielka języka polskiego

EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA W SZKOLE BRANŻOWEJ Z PUNKTU WIDZENIA PEDAGOGA I KOORDYNATORA DS. EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ – Halina Busłowska

Niezbędnym elementem rozpoczęcia nauki w szkole branżowej jest dostarczenie do szkoły przez ucznia orzeczenia lekarza medycyny pracy o braku przeciwwskazań zdrowotnych do podjęcia praktycznej nauki wybranego zawodu.

Branżowa Szkoła I Stopnia Nr 5 kształci w zawodach z branży budowlanej i fryzjerskiej młodocianych pracowników na zasadach dualnego systemu kształcenia. Przeciwwskazań zdrowotnych jest wiele. Stąd trudno o pełną realizację założeń edukacji inkluzyjnej – „edukacji dla wszystkich” kandydatów, którzy chcieliby podjąć kształcenie branżowe. Praktyczna nauka zawodu w naszej szkole, ogólnie wiąże się długotrwałym wysiłkiem fizycznym, staniem, chodzeniem, kontaktem z potencjalnymi alergenami, substancjami chemicznymi, ręczną obsługą maszyn i narzędzi. W niektórych zawodach również pracą w niekorzystnych warunkach atmosferycznych i pracą na wysokości. Ograniczenia te uniemożliwić mogą podjęcie kształcenia uczniom z pewnymi niepełnosprawnościami, aczkolwiek nie oznacza to, że szkoła nie podejmuje działań wpisujących się inkluzyjność. Edukację włączającą zainicjowaliśmy w placówce już wiele lat temu. Wynika to m.in. z faktu, iż kształcenie zawodowe nie cieszy się szczególnym zainteresowaniem uczniów i ich rodziców dzieci osiagających w szkole podstawowej lepsze wyniki w nauce.

Jako szkoła stawiamy zatem na samodzielność uczniów. Na ich aktywność i działania w praktyce. Zachęcamy tym samym do współpracy uczniów i ich rodziców, zapewniając im najlepsze warunki do nauki zawodu, który może być podstawą samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie. Dajemy szansę tym, którzy z różnych powodów ją utracili. Jesteśmy przykładem szkoły „włączającej”, która zaprasza i kształci, uczniów z brakami wystarczającej wiedzy, umiejętności z różnych obszarów w ich funkcjonowaniu. W efekcie nasi uczniowie, niejednokrotnie po raz pierwszy w swoim życiu edukacyjnym odnoszą sukcesy, biorą udział w konkursach, zawodach sportowych, olimpiadach zawodowych i artystycznych. Co niewątpliwie przekłada się na wzrost u nich motywacji wewnętrznej i budowania pozytywnego stosunku do edukacji. Są to sukcesy wynikające z trudnej pracy i współpracy nas wszystkich: uczniów, nauczycieli, rodziców.

Zdarza się jednak, że posiadane kompetencje, poświęcony czas są niewystarczające, aby wesprzeć ucznia. W tym celu podejmujemy ciągłe inicjatywy doskonalenia się, w zakresie specyficznego rozwoju uczniów z niepełnosprawnością, związanych z tym trudności edukacyjnych i ich funkcjonowania psychospołecznego.

Udział ZSZ nr 5 w Projekcie Pilotażowym Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą dał nam możliwość i szansę pełnej implementacji edukacji włączającej w naszej placówce. Ze wsparcia i pomocy ekspertów, koordynatorów, specjalistów kierunkowych, doradców korzystali nauczyciele, rodzice i uczniowie. Czterech nauczycieli w efekcie współpracy ze SCWEW, podjęło studia w zakresie pedagogiki specjalnej.

Uczestnictwo w szkoleniach i spotkaniach, realizowanych w kolejnych etapach projektu, pozwoliło nauczycielom zauważać, zrozumieć, umiejętnie rozwiązywać napotykaną w ich doświadczeniu zawodowym sytuację problemową. Pokazało także jak istotna jest diagnostyka i prawidłowa realizacja lekcji w klasie z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Praca z uczniami o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych w szkole zawodowej, wymaga od nauczycieli wielu umiejętności i kompetencji, w tym umiejętności diagnozowania trudności i potrzeb uczniów, dostosowania form i metod pracy w klasie licznej i zróżnicowanej. Wiedzy i doświadczenia w tych obszarach dostarczyły nam warsztaty i szkolenia realizowane w trakcie trwania projektu.

Zadaniem nauczycieli szkoły włączającej jest wykorzystanie indywidualnych cech, predyspozycji czy deficytów uczniów dla skuteczniejszego nauczania i wychowania oraz dla budowania włączającego – pozytywnego klimatu klasy i szkoły. Nieocenione wsparcie i potencjał w tym zakresie, umiejscawiamy we współpracy i wsparciu specjalistycznym ze strony SCWEW.

Opracowała: *Halina Busłowska*
Koordynator ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW
w Branżowej Szkole I stopnia Nr 5, Zespołu Szkół Zawodowych Nr 5
im. Gen. Ignacego Prądzyńskiego w Białymstoku

RAZEM DLA EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ - perspektywa eksperta ds. edukacji włączającej – Anna Kopczuk

W projekcie pilotażowym SCWEW w Białymstoku pełniłam funkcję eksperta ds. edukacji włączającej. Zgodnie z założeniami modelu, rolą Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą jest wspieranie nauczycieli i specjalistów, pracujących w szkołach ogólnodostępnych, wiedzą i doświadczeniem w zakresie umożliwiającym realizację zadań, polegających na zorganizowaniu kształcenia specjalnego, udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom tego potrzebującym. Przedmiotem działalności SCWEW w ramach pilotażowego projektu było więc wypracowanie efektywnych rozwiązań, służących wspieraniu pracy przedszkoli, szkół ogólnodostępnych w zakresie zapewnienia optymalnych warunków rozwoju dla wszystkich uczniów. Pomocne w ocenie funkcjonowania prac w ramach projektu, pomocne było wcześniejsze doświadczenie zdobyte w 2018 roku podczas szkolenia „Education and counselling for students with Autism and Asperger syndrome” w ramach programu Erasmus+ we Włoszech, w którym uczestniczyłam. Obserwowałam wówczas, w jaki sposób we włoskich przedszkolach, szkołach podstawowych oraz średnich wspierani są uczniowie z niepełnosprawnościami, w szczególności ze spektrum autyzmu. To wcześniej zdobyte doświadczenie w pracy z uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, niepełnosprawnością intelektualną, spektrum autyzmu, okazało się niezbędne, aby sprostać potrzebom i oczekiwaniom przedszkoli i szkół ogólnodostępnych w zakresie współpracy i wsparcia.

Po przeprowadzeniu diagnozy potrzeb, wśród nauczycieli przedszkoli i szkół objętych wsparciem, w kontekście pracy z uczniem o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, okazało się, że część nauczycieli nie jest gotowa, aby pracować uczniem z niepełnosprawnością, czy specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Niektórzy nauczyciele koncentrowali się na pytaniu „po co?”, a nie „w jaki sposób”? Byli też tacy, którzy z optymizmem i nadzieją przyjęli edukację inkluzyjną.

Do zadań eksperta ds. edukacji włączającej należało opracowanie propozycji form wsparcia dla przedszkoli i szkół oraz ustalenie strategii komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej pomiędzy SCWEW, a placówkami edukacyjnymi.

W okresie pandemii kontakty i komunikacja odbywały głównie z wykorzystaniem systemów telekomunikacyjnych (telefon, e-mail, spotkania on-line w aplikacji ZOOM), sporadycznie były to spotkania osobiste, stacjonarne.

W placówkach ogólnodostępnych często funkcjonuje przekonanie, że za edukację, opiekę, wychowanie dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi odpowiadają specjaliści. Warunkiem zaistnienia edukacji włączającej w placówkach edukacyjnych, gotowych do

pokonywania barier, jest aktywne uczestnictwo w tym procesie wszystkich nauczycieli. Dlatego też eksperci SCWEW, wspólnie z doradcami wewnętrznymi, wspierali nauczycieli i specjalistów poprzez *prowadzenie konsultacji*, pomagając w planowaniu i organizowaniu procesu wychowania i kształcenia, dobieraniu adekwatnych metod i form pracy w grupie zróżnicowanej. Zwracano uwagę na dostosowanie programu nauczania do możliwości dzieci i uczniów, korelując wymagania edukacyjne, sposoby oceniania, potrzeby edukacyjne, specyfikę trudności, słabe i mocne strony uczniów. Wspólnie z doradcą wewnętrznym prowadzono *obserwacje wspierające, superwizje koleżeńskie*. Wymienione formy oddziaływań początkowo budziły wśród nauczycieli obawy i niepewność. Podczas *rozmów wspierających* dochodziło do wymiany spostrzeżeń, doświadczeń, analiz trudności, wspólnego określania istoty problemu, który występował w klasie zróżnicowanej oraz wypracowywania nowych rozwiązań.

Kolejną formą wsparcia nauczycieli w procesie nauczania były *lekcje modelowe*. Podczas spotkań poprzedzających lekcje modelowe, omawiano i analizowano wspólnie z nauczycielem prowadzącym zajęcia, scenariusz, zastosowanie odpowiednich metod i form, dostosowanych do pracy z uczniem o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych.

Dodatkowo realizowano *działania doradczo – szkoleniowe* w zakresie podnoszenia kompetencji pracowników przedszkoli, szkół. Wspólnie z nauczycielami analizowano przyczyny trudności, planowano interwencje, a następnie ewaluowano skuteczność podjętych działań.

Podczas realizacji kampanii społecznej „Jestem inny, ale nie gorszy”, za cel główny obrano budowanie pozytywnego obrazu uczniów z niepełnosprawnościami oraz kształtowanie w nich poczucia własnej wartości bez względu na trudności, których doświadczają.

Opisane wyżej działania oraz uzyskane efekty byłyby możliwe do zrealizowania dzięki ścisłej współpracy wszystkich ekspertów i koordynatorów powołanych do zespołu SCWEW.

Przedstawione w niniejszym artykule działania, wspierające nauczycieli i specjalistów placówek edukacyjnych w zakresie pracy z dzieckiem, uczniem ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, są milowym krokiem do efektywnego wdrożenia edukacji włączającej w polskim systemie edukacji. Należy pamiętać, że system włączania zależy przede wszystkim od zmiany świadomości społeczeństwa, naszych zachowań, postaw i przekonań.

Przestrzeń edukacyjna to środowisko umożliwiające funkcjonowanie dzieci, uczniów, nauczycieli oraz rodziców w środowisku społecznym. Współpraca i odpowiednie wsparcie, zaangażowanie kadry kierowniczej, nauczycieli, specjalistów oraz rodziców tworzy środowisko sprzyjające optymalnemu rozwojowi każdej osoby uczącej się.

Opracowała: *Anna Kopczuk*
Ekspert ds. edukacji włączającej

ROZDZIAŁ II

EWALUACJA JAKO INSTRUMENT OPTIMALIZACJI DZIAŁAŃ SPECJALISTYCZNYCH CENTRÓW WSPIERAJĄCYCH EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) DEDYKOWANYCH PRZEDSZKOŁOM/SZKOŁOM OGÓLNODOSTĘPNYM – *Joanna Hryń*

Rozpoczynając rozważania na temat monitorowania i ewaluacji, próbowano dotrzeć do źródeł powyższych pojęć, by wyjaśnić w prosty sposób ich terminologię, którą opisano w literaturze przedmiotu i na stronach internetowych. Z informacji jakie podaje Wikipedia można dowiedzieć się, że początki instytucjonalnego wykorzystania ewaluacji w Europie sięgają II połowy XVIII wieku, kiedy to William Farish wprowadził stopnie szkolne jako miarę oceny osiągnięć uczniów². Natomiast z informacji zamieszczonych w poradniku dla pracowników administracji publicznej wynika, że w Polsce ewaluacja pojawiła się wraz z rozpoczęciem procesu akcesji naszego kraju do Unii Europejskiej i miała służyć jako narzędzie poprawy funkcjonowania instytucji i polityk publicznych. Jednak właściwy rozwój ewaluacji w Polsce nastąpił dopiero po 1 maja 2004 roku, kiedy to stała się niezbędnym rozwiązaniem systemowym i elementem procesu wdrażania funduszy strukturalnych. Ewaluacja wpisała się do polskiej rzeczywistości jako standard w systemie zarządzania polityką spójności³.

Jak zatem należy rozumieć pojęcie monitorowania i ewaluacji? Co kryją w definicji oba terminy? Co je łączy? Czym się różnią? Jakie mają cele i zadania?

Studiując literaturę przedmiotu można znaleźć szereg definicji monitoringu i ewaluacji. Próbowano wykazać różnice pomiędzy nimi, wskazując odrębne cele, zakresy, metody, sposoby i czas realizacji. Wyraźne określenie różnic nie jest łatwe i być może nie jest konieczne, ponieważ obszary działania monitoringu i ewaluacji uzupełniają się, często nakładając na siebie, odnoszą się do tożsamyh zadań.

Przeglądając poradniki i raporty z ewaluacji, nie można nie mieć wątpliwości co do tego, że ewaluacja jest dziedziną, która rozwija się dynamicznie – zarówno w Polsce, jak i na świecie.

Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne podaje, iż ewaluacja jest rozumiana jako:

- Ocena wartości projektu z zastosowaniem określonych kryteriów w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego rozumienia.
- Zbieranie, analiza oraz interpretacja danych na temat znaczenia i wartości projektu przy zwróceniu uwagi na zagadnienia istotne dla zainteresowanych.

² <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ewaluacja> [dostęp z dn. 2.04.2023 r.].

³ https://www.ewaluacja.gov.pl/media/11102/Poradnik_ewaluacji.pdf [dostęp z dn. 2.04.2023 r.].

- Ocena efektywności, skuteczności, oddziaływania, trwałości i zgodności projektu w kontekście założonych celów, porównywanie rezultatów projektu z wstępnymi zamierzeniami⁴.

Natomiast według Zbigniewa Gasia i Wiesława Poleszaka: „pojęcie ewaluacja oznacza systematyczne gromadzenie informacji na temat przeprowadzonych działań, w celu wykorzystania ich do modyfikacji i podwyższenia skuteczności przyszłych działań”⁵.

Na stronach internetowych dotyczących omawianej tematyki, widnieje definicja: „Ewaluacja to proces, w którym dokonywana jest obiektywna ocena wartości i cech konkretnego projektu, programu, polityki czy planu na każdym jego etapie. Badanie dotyczy każdej fazy – od samych początków- planowania, przez realizację, aż do analizy rezultatów, raportowania czy wyciągania wniosków”⁶.

Monitorowanie można zdefiniować jako systematyczne i ciągłe pozyskiwanie, analizowanie oraz wykorzystywanie informacji dla celów kontroli zarządzania i podejmowania decyzji⁷. Ma ono charakter regularnie prowadzonej obserwacji bądź jest pomiarem konkretnego zjawiska prowadzonym w określonym czasie.

Najogólniej ujmując monitoring i ewaluacja to źródła informacji, dzięki którym osoby odpowiedzialne za badanie/interwencję, mogą dowiedzieć się jakie są efekty wdrażania.

Są one niezwykle ważne w procesie wdrażania strategii, ponieważ pozwalają nam uczyć się, rozumieć efekty działań i wprowadzać korekty, jeśli są konieczne.

Ewaluacja i monitoring obok planowania, organizowania, motywowania i koordynowania są podstawowymi funkcjami zarządzania.

W przypadku SCWEW dotyczy to projektu „Pilotażowego wdrożenia modelu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą.

Pełniąc funkcję eksperta do spraw informacji i ewaluacji w SCWEW nie byłam świadoma obowiązków jakie przyjdzie mi wypełniać w trakcie trwania projektu. Początki były trudne. Wielokrotnie musiałam przeanalizować „Model funkcjonowania Pełniąc funkcję eksperta do spraw informacji i ewaluacji w SCWEW, przystępując do projektu, brakowało świadomości wielości obowiązków z jakimi przyjdzie się zmierzyć w trakcie jego trwania. Początki były

⁴ <https://pte.org.pl/o-ewaluacji/> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.].

⁵ Z. B. Gaś, W. Poleszak, (2017), *Opracowujemy i ewaluujemy program wychowawczo – profilaktyczny szkoły*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 32, <https://pte.org.pl/o-ewaluacji/> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.], Zespół projektu pod kierunkiem Agnieszki Pietryki, (2021), *Model Funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 106,

⁶ <https://www.webankieta.pl/blog/ewaluacja/> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.].

⁷ <https://wartowiedziec.pl/serwis-glowny/aktualnosci/9198-co-to-jest-monitoring-> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.].

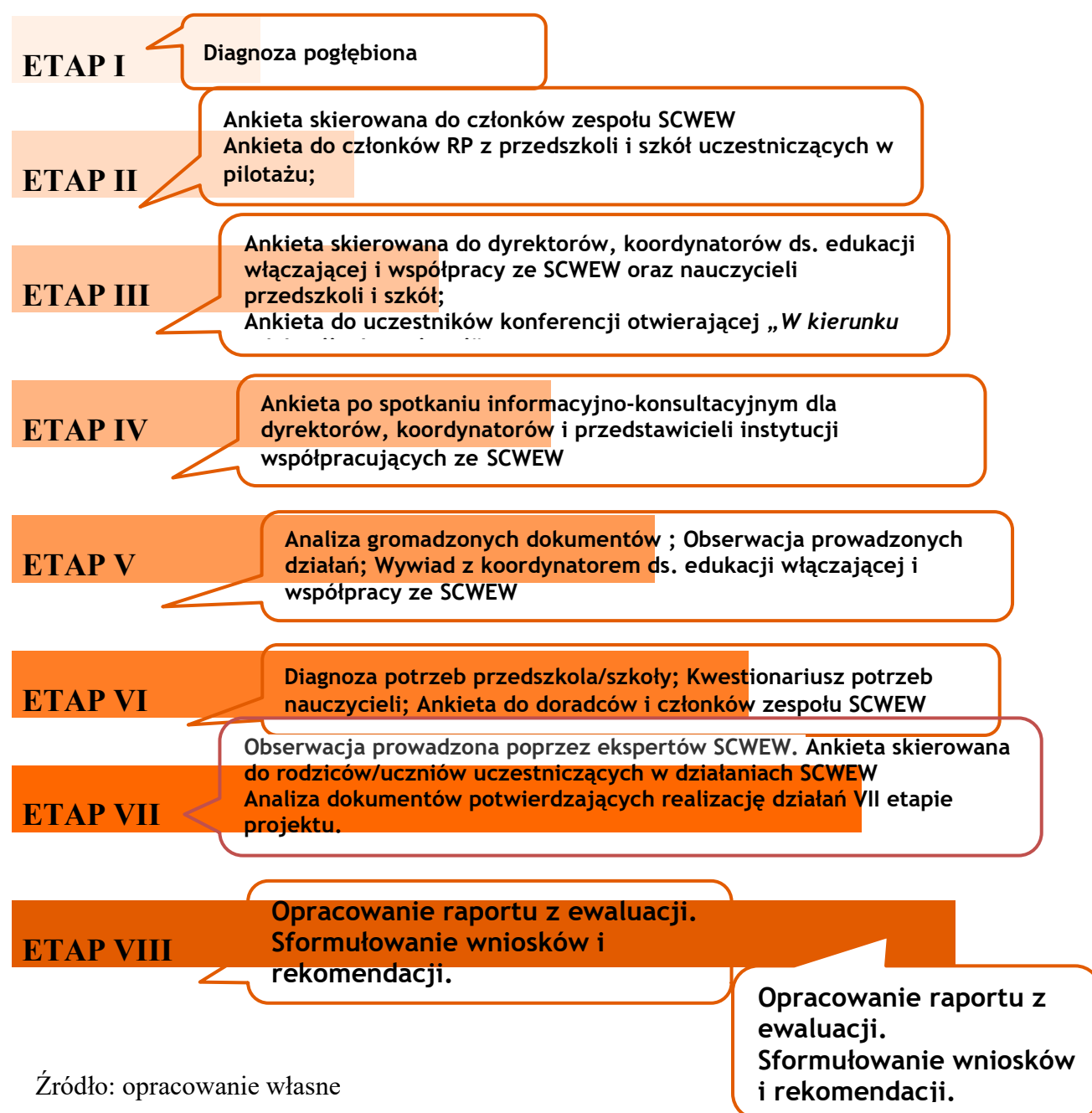
trudne. Wielokrotnie musiano przeanalizować „Model funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą”, zapoznać się z zagadnieniem monitorowania i ewaluacji, zinternalizować etapy ewaluacji, określić cele, wyznaczyć obszary ewaluacji, zaplanować proces monitorowania i ewaluacji, w taki sposób, aby był efektywny.

Kolejny krok, to opracowanie planu/harmonogramu ewaluacji.

Tabela nr 1. Harmonogram ewaluacji

HARMONOGRAM EWALUACJI

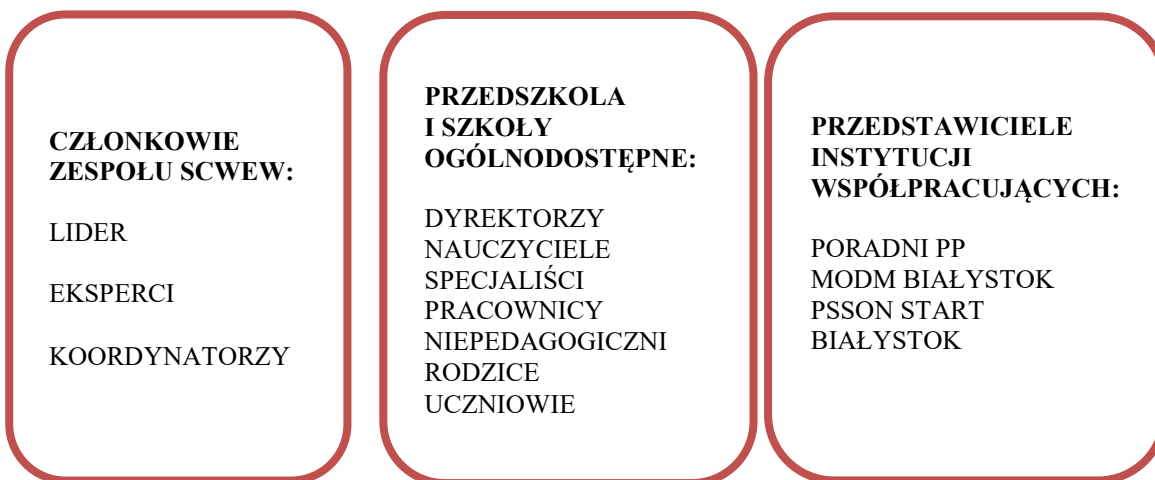
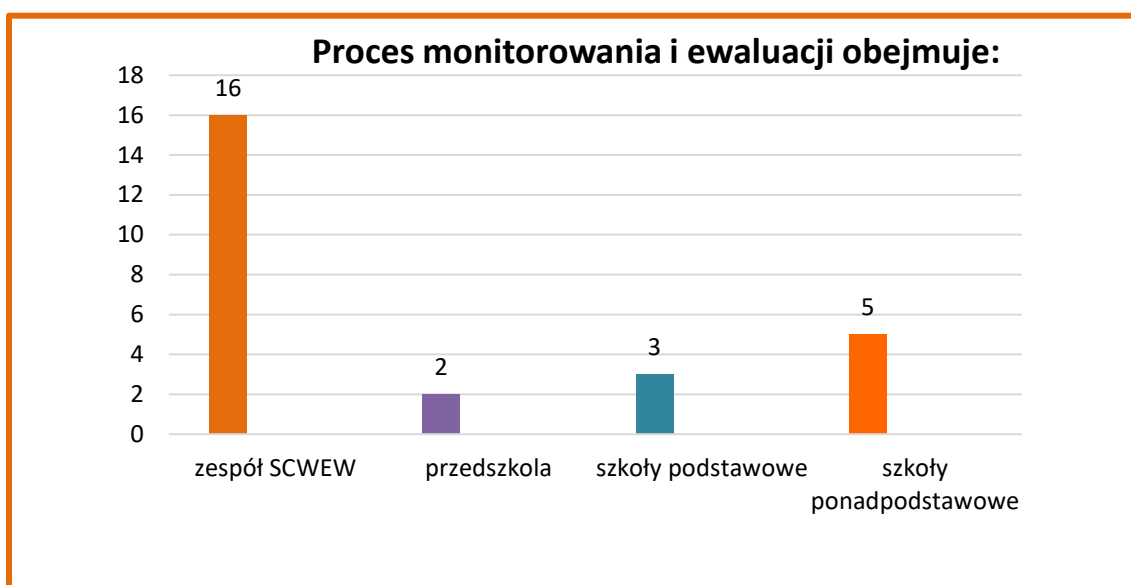
ROK	2021		2022				2023	
KWARTAŁ	III	IV	I	II	III	IV	I	II

Źródło: opracowanie własne

Po opracowaniu planu, kolejnym krokiem było wyznaczenie obszarów ewaluacji. Ewaluację ukierunkowano na wyniki – weryfikację potencjalnych korzyści, jakie odniosą osoby korzystające ze wsparcia SCWEW. Badanie miało na celu sprawdzenie, czy nastąpił przyrost wiedzy na temat edukacji włączającej oraz szeroko pojętej pracy z grupą/klasą o zróżnicowanych potrzebach rozwojowych. W kręgu zainteresowania pozostały: zmiany w postawach, rozwój umiejętności i kompetencji, zarówno nauczycieli przedszkoli i szkół ogólnodostępnych, jak i ekspertów SCWEW. W badaniach założono również kontrolę efektywności wsparcia udzielanego przez ekspertów i doradców SCWEW. Wybrano potencjalnych uczestników badania i określono grupy badawcze, które stanowili: członkowie zespołu SCWEW, pracownicy przedszkoli i szkół ogólnodostępnych oraz uczniowie i ich rodzice, a także przedstawiciele instytucji współpracujących.

Wykres nr 1. Proces monitorowania i ewaluacji

Źródło: opracowanie własne

Czasochłonne było skonstruowanie narzędzi badawczych. Kwestionariusze ankiet zostały opracowane w wersji elektronicznej dla poszczególnych grup badawczych, co znacznie ułatwiło gromadzenie danych. Kolejnym etapem była analiza uzyskanych wyników, ich interpretacja i przygotowanie raportu.

Proces monitorowania i ewaluacji prowadzony był w sposób ciągły i ustrukturyzowany, aby:

- działania, które realizowano w SCWEW udoskonalać, dostosowywać do potrzeb odbiorców i udzielać efektywnego wsparcia,
- gromadzić jak najwięcej danych/ informacji, które pomogą rzetelnie opracować rekomendacje po zakończeniu działań podejmowanych na rzecz edukacji włączającej,
- zapewnić wysoką jakość edukacji włączającej.

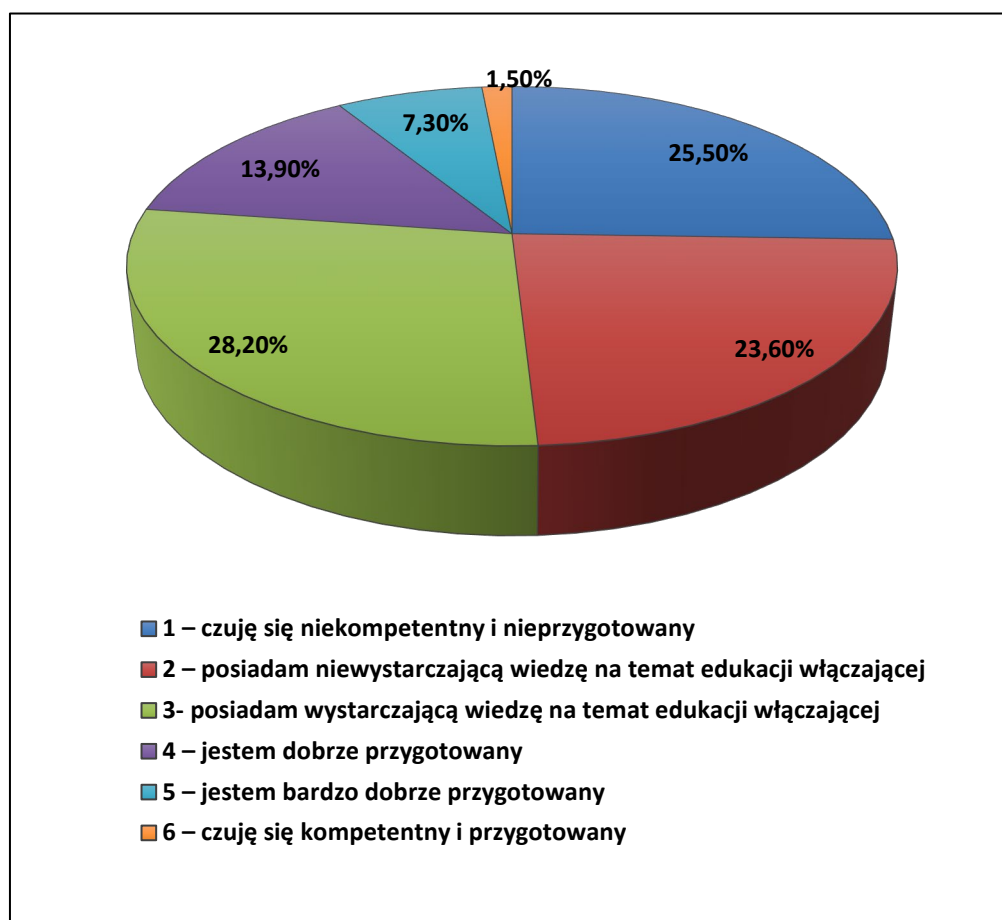
Reprezentatywny wycinek z prowadzonych badań.

Pytanie skierowane do nauczycieli z przedszkoli i szkół ogólnodostępnych:

Jak ocenia Pani/Pan stopień posiadanej wiedzy na temat edukacji włączającej?

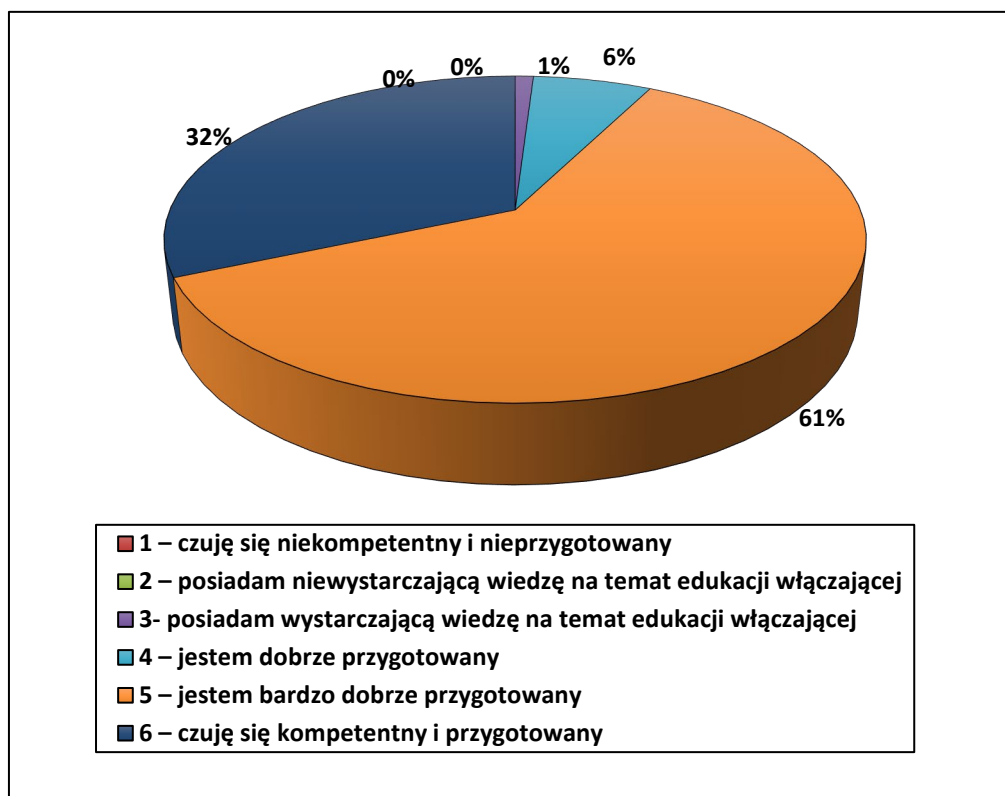
Poniżej zaprezentowano porównanie wyników badań.

Wykres nr 2. Ocena na starcie

Źródło: opracowanie własne

Wykres nr 3. Ocena po VI etapie

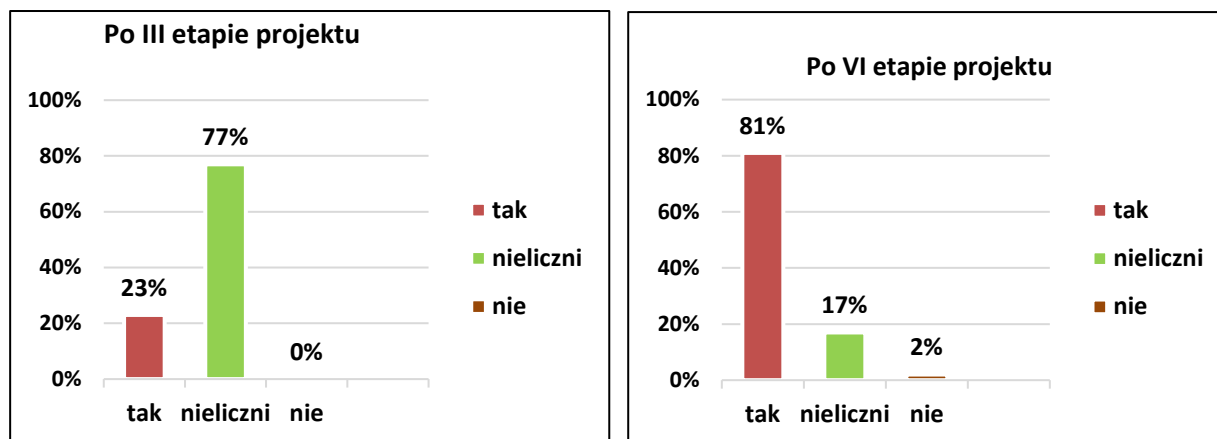
Źródło: opracowanie własne

Analiza uzyskanych wyników pozwala stwierdzić, że nastąpił przyrost wiedzy/ rozwój umiejętności i kompetencji nauczycieli w zakresie:

- przygotowania nauczycieli do prowadzenia zajęć z uczniami o zróżnicowanych potrzebach rozwojowych,
- zasad planowania zajęć w grupie zróżnicowanej w uwzględnieniu indywidualnych potrzeb rozwojowych uczniów,
- doboru środków i pomocy dydaktycznych do potrzeb wynikających ze zróżnicowanych potrzeb uczniów,
- projektowania przestrzeni klasy szkolnej do zróżnicowanych potrzeb uczniów.

Pytanie skierowane do członków zespołu SCWEW:

Czy nauczyciele w przedszkolach/szkołach ogólnodostępnych objętych wsparciem są zaangażowani w działania prowadzone przez SCWEW?

Źródło: opracowanie własne

Analiza uzyskanych wyników wskazuje, że nastąpiła zmiana postaw wśród uczestników projektu, czego dowodem jest:

- Postrzeganie edukacji włączającej jako dobrego rozwiązania na zwiększenie szans edukacyjnych dla wszystkich uczniów,
- Pomimo wielu obaw, pozytywne spojrzenie na edukację włączającą,
- Otwartość na wiedzę i doświadczenie przekazywane przez nauczycieli - specjalistów, doradców szkolnictwa specjalnego,
- Oswojenie z wyzwaniami jakie niesie uczeń ze spektrum autyzmu, zaburzeniami emocjonalnymi, w stanie depresji i innymi trudnościami,
- Uświadamianie sobie empatycznych postaw odnoszących się do zróżnicowanych potrzeb dzieci/uczniów,
- Zaufanie rodziców do osób udzielających wsparcia i specjalistów SCWEW.

Po szczegółowej analizie odpowiedzi udzielonych przez respondentów z różnych grup badawczych, nasuwają się następujące wnioski:

- Edukacja włączająca stała się faktem i zyskuje coraz większą aprobatę społeczną.
- Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą pełnią bardzo ważną rolę w projekcie pilotażowym, wychodząc naprzeciw potrzebom zgłaszanym przez pracowników przedszkoli/szkół, udzielając im specjalistycznego wsparcia.

- Wsparcie udzielane przez SCWEW jest bardzo wysoko oceniane przez uczestników badań, lecz nie zaspokaja w pełni potrzeb występujących w przedszkolach/szkołach.
- Zdaniem ankietowanych większość placówek nadal nie jest przygotowana do wprowadzenia edukacji włączającej.
- W opinii zdecydowanej większości ankietowanych wprowadzenie klimatu inkluzyjnego w placówkach ogólnodostępnych jest procesem wymagającym wieloletniej pracy i zaangażowania nie tylko kadry pedagogicznej, ale również pracowników niepedagogicznych i rodziców. Potrzebne są rozwiązania systemowe. Proces ten należy rozpocząć od zmiany programów nauczania i kształcenia studentów na poziomie uczelni wyższych.

Systematyczność prowadzonych badań i analiza wyników pozwoliły członkom zespołu SCWEW wprowadzać potrzebne zmiany w działaniu, po to by w optymalnym stopniu wspierać placówki objęte wsparciem. Odpowiedzi udzielane przez respondentów były ważną informacją zwrotną. Ewaluacji podejmowanych działań dokonywano systematycznie w odniesieniu do potrzeb zgłaszanych przez koordynatorów ds. edukacji włączającej z przedszkoli i szkół ogólnodostępnych. Ewaluacja wpisana w „Model funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą [SCWEW]” jest jego ważnym elementem. W rezultacie prowadzonych badań, określone są rekomendacje i zmiany w przepisach prawa. Jednak sukces edukacji włączającej zależeć będzie od zmiany postaw uczestniczących w niej podmiotów. Dotyczy to całego społeczeństwa nie tylko pracowników placówek oświatowych: nauczycieli, specjalistów, dyrektorów czy pracowników niepedagogicznych, ale również rodziców i samych uczniów. Szkoła powinna być miejscem przyjaznym dla każdego ucznia.

Opracowanie: *Joanna Hryń*
Ekspert ds. informacji i ewaluacji

EGZAMIN ZAWODOWY Z ZACHOWANIEM ZAŁOŻEŃ EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ – DOBRE PRAKTYKI – *Anna Danilczyk*

Działania edukacji włączającej powinny zmierzać do wspierania wszystkich uczniów, nie tylko tych z niepełnosprawnościami. Idea jest słuszna i celowa, w praktyce zaś trudna do realizacji. Z założenia edukacji włączającej, funkcjonowanie placówek edukacyjnych powinno skupiać się na zapewnieniu warunków do rozwoju potencjału każdego ucznia. W szkołach obecnie znajdują się uczniowie ze zróżnicowanym bagażem doświadczeń: pochodzący z rodzin dysfunkcyjnych, z innych krajów, z niepełnosprawnościami, ale też dzieci zdolne. Z pewnością placówki edukacyjne stoją obecnie przed dużym wyzwaniem w organizacji edukacji uwzględniającej różne potrzeby uczniów, z jednoczesnym dostosowaniem systemu szkolnego do indywidualnego tempa nauki, uzdolnień, trudności każdego z nich.

Edukacja włączająca jest procesem reform, zmian w programie i treści nauczania, a także w przypadku egzaminowania dostosowania materiału do możliwości rozwoju ucznia. Bardzo często o inkluzji mówi się na etapie przedszkolnym i wczesnoszkolnym, zapominając o etapie szkoły średniej. Być może wynika to z faktu, że rodzic może wybrać szkołę, w tym specjalną. Okazuje się jednak, iż szkoły publiczne, ogólnodostępne nie są w pełni przygotowane do realizacji edukacji włączającej. A nawet więcej, nie tylko do edukacji włączającej, ale też do edukacji uczniów z różnymi typami niepełnosprawności. Wbrew pozorom pokonanie barier architektonicznych wydaje się najmniejszym problemem.

W studium przypadku opisano osobę słabowidzącą kształcąca się w szkole średniej w zawodzie technik handlowiec. Według zaleceń pracy z uczniem słabowidzącym, oprócz przygotowania przestrzeni szkolnej, uwaga placówki edukacyjnej powinna skupiać się na wykorzystaniu środków dydaktycznych, które oferują przekaz językowy. Program kształcenia w zawodzie technik-handlowiec, oprócz przedmiotów ogólnokształcących, zawiera przedmioty zawodowe takie jak: sprzedaż towarów, towaroznawstwo, organizacja gospodarki magazynowej, handel internetowy itp. Uczeń w cyklu kształcenia zdaje także dwa egzaminy zawodowe: HAN 01- Prowadzenie sprzedaży oraz HAN 02- Prowadzenie działań handlowych. Już na etapie rozpoczęcia przygody ucznia ze szkołą średnią można zauważyć dużą trudność z dostępem do podręczników. Wydawnictwa, szczególnie z przedmiotów zawodowych, nie oferują podręczników on-line lub w pdf. Dużym ułatwieniem byłyby edytowalne ćwiczenia czy podręczniki, które na bieżąco można byłoby wykorzystywać z zastosowaniem powiększonej klawiatury oraz laptopa/monitora z funkcją powiększenia tekstu. Takie przystosowanie z pewnością ułatwiłoby funkcjonowanie osoby słabowidzącej w środowisku szkolnym. Normą jest stosowanie przez nauczycieli materiałów

drukowanych z odpowiednim układem strony. Materiały drukowane są pionie w układzie liniowym, tą samą czcionką, zazwyczaj Arial wielkości 14-16, jednolitego koloru.

Egzamin zawodowy jest przeprowadzany zgodnie z aktualnym komunikatem dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu zawodowego (w tym przypadku komunikat dyrektora CKE z 19 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu zawodowego w roku szkolnym 2022/2023)⁸. Egzamin HAN 01 składa się z dwóch części: teoretycznej (zdawanej na komputerze) i części praktycznej w zakresie wykonywania prac związanych z obsługą klienta oraz realizacją transakcji kupna sprzedaży, przyjmowania dostaw oraz przygotowania towarów do sprzedaży. Osoba słabowidząca jest uprawniona do zdawania egzaminu w dostosowanych do jej potrzeb warunkach i formach. Podstawą uprawnienia jest dostarczenie do szkoły orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego lub zaświadczenia lekarskiego potwierdzające występowanie dysfunkcji. Możliwe do wyboru dostosowania części pisemnej i praktycznej, wynikają z zawartej informacji na orzeczeniu i są to: wykorzystanie funkcji komputera do powiększania wielkości treści zadań w arkuszu standardowym (tekstu, rysunków, obrazów), arkusz dostosowany tj. wydrukowany czcionką Arial 16 pkt. (możliwe tylko w przypadku zdającego, który ze względu na wadę wzroku nie może skorzystać z komputera, lub z innej, wskazanej formy arkusza dostosowanego), przedłużenie czasu egzaminu o 30 minut, korzystanie z przyborów optycznych, którymi zdający posługuje się na co dzień, oświetlenie stanowiska pracy dostosowane do dysfunkcji. Uczeń ma również możliwość pracy w osobnej sali w obecności specjalisty – tyflop pedagoga.

⁸ Komunikat dyrektora CKE z 19 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu zawodowego w roku szkolnym 2022/2023.
https://www.oke.poznan.pl/files/cms/742/pp2019_dostosowania_2022_2023.pdf [dostęp: dn. 30.05.2023 r.];
https://www.oke.waw.pl/files/oke_waw_43403.2021_PP2019_EZ-18%20VIII%202022.pdf.pdf [dostęp: dn. 30.05.2023 r.].

Rysunek 1. Lupa elektroniczna wykorzystywana przez uczennicę z niedowidzeniem

W omawianym studium przypadku uczennica doskonale sobie radzi z odczytywaniem treści wydrukowanych zapisanych czcionką Arial 16 pkt. Udział w projekcie „Pilotażowe wdrożenie modelu Specjalistycznych Centów Wspierających Edukację Włączającą” (SCWEW) pozwolił na sprawne przeprowadzenie próbnego egzaminu zawodowego. Ośrodek Wsparcia i Testów w Białymstoku udostępnił przenośną lupę elektroniczną Snow 12 HD umieszczoną na stojaku. Dzięki usytuowaniu lupy nad blatem stołu pozyskano większą przestrzeń roboczą na stole. Uczennica mogła swobodnie rozłożyć dokumenty, druki, wymagany sprzęt. Mogła też swobodnie użyć obu rąk do obsługi metkownicy, przygotowania wywieszek cenowych. Duża i nowoczesna lupa znacząco wpłynęła na pewność i wiarę uczennicy w swoje umiejętności, co przełożyło się na sprawność wykonywanych czynności, a w konsekwencji zdany egzamin.

Rysunek 2. Przenośna lupa elektroniczna umożliwiająca pracę z metkownicą, której obsługa niezbędna jest do zaliczenia egzaminu zawodowego

Egzamin HAN 02 jest w całości zdawany na komputerze. Uczeń słabowidzący korzysta wówczas z lupy powiększającej w monitorze oraz powiększonej klawiatury (rysunek 3). Nasza uczennica otrzymała taką klawiaturę dzięki Ośrodkowi Wsparcia i Testów w Białymstoku.

Rysunek 3. Przedstawia: dwie powiększone klawiatury: pierwsza to klawiatura dla osób niedowidzących z białymi klawiszami i czarnymi literami, druga to klawiatura dla osób niedowidzących z żółtymi klawiszami i czarnymi literami

Komunikaty Dyrektora CKE⁹ opisują szczegółowe sposoby dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminów zawodowych dla uczniów o określonych dysfunkcjach. Dużym ułatwieniem w przygotowaniu takich egzaminów jest funkcjonowanie instytucji wypożyczalni specjalistycznego sprzętu i pomocy dydaktycznych Specjalistycznego Centrum Wspierającego. Takie wyposażenie ucznia w sprzęt dostosowany do jego potrzeb podnosi jego poczucie wartości oraz zmniejsza poziom stresu podczas egzaminu zawodowego.

Korzystnym rozwiązaniem podczas pracy z uczniem o określonych dysfunkcjach jest możliwość wypożyczania takiego specjalistycznego sprzętu do bieżącego wykorzystywania w szkole. Ułatwia to pracę na lekcjach, rozwija samodzielność ucznia, stymuluje mocne strony oraz podnosi poczucie własnej wartości. W praktyce zaś przekłada się na lepsze oceny oraz pozytywnie zdane egzaminy końcowe.

Opracowała: *Anna Danilczyk*
Nauczycielka przedmiotów zawodowych w Technikum Handlowo-Ekonomicznym w Białymstoku
Zespołu Szkół Handlowo-Ekonomicznych im. Mikołaja Kopernika
w Białymstoku

⁹ Komunikat dyrektora CKE z 19 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu zawodowego w roku szkolnym 2022/2023.
https://www.oke.poznan.pl/files/cms/742/pp2019_dostosowania_2022_2023.pdf [dostęp: dn. 2.04.2023 r.].

PROJEKT SPECJALISTYCZNYCH CENTRÓW WSPIERAJĄCYCH EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) W SZKOLE PODSTAWOWEJ OGÓLNODOSTĘPNEJ Z PERSPEKTYWY DYREKTORA SZKOŁY *– Jolanta Gwiazdowska*

Od 01.07.2021 r. uczestniczymy w projekcie pilotażowym Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą, który w bieżącym roku szkolnym dobiega końca. Przedmiotem projektu było wypracowanie rozwiązań, służących wspieraniu pracy szkół w zakresie zapewnienia optymalnych warunków rozwoju wszystkich uczniów. Głównym zadaniem projektu było, by wsparcie uzyskali nauczyciele, rodzice i uczniowie w celu poprawy dostępności usług edukacyjnych dla uczniów o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, w tym z niepełnosprawnościami, aby tych uczniów włączyć do społeczności szkolnej szkoły ogólnodostępnej.

W ramach projektu, w ciągu 2 lat odbyło się szereg spotkań konsultacyjnych dla nauczycieli dotyczących:

- prawidłowej organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole podstawowej,
- prawidłowego tworzenia dokumentacji ucznia z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego,
- opracowania i dostosowania programów,
- zarządzania własnymi emocjami i radzenia sobie ze stresem,
- pracy z uczniem w kryzysie psychicznym,
- uczniem z autyzmem i zespołem Aspergera,
- pracy z trudnym rodzicem,
- pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim.

Podjęte były też działania doradczo-szkoleniowe dotyczące :

- dobrostanu nauczyciela, procedury „Niebieskiej Karty”,
- podejmowania działań interwencyjnych,
- pracy z uczniem mniejszości ukraińskiej,
- prawidłowego pozyskiwania informacji o uczniu z dokumentów wydawanych przez Poradnię PP.

Wsparcie uzyskali również rodzice poprzez uczestnictwo w spotkaniach z doradcami SCWEW. Spotkania dotyczyły:

- pracy z dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w domu,
- motywowania dziecka do aktywności, wspierania ich samodzielności,

- depresji dzieci i młodzieży, potrzeb emocjonalnych małego dziecka i symptomów nieprawidłowego rozwoju społeczno-emocjonalnego,
- diagnozy rozwoju mowy,
- funkcjonowania dziecka w sieci.

W ramach projektu wsparcie doradcze otrzymali też dyrektorzy naszej szkoły. Pracownicy SCWEW przeprowadzili szkolenie : „Model wartościowych szkół - dobre praktyki”. Odbyły się konsultacje indywidualne dotyczące oceny funkcjonalnej jako przykład pracy zespołowej w zakresie rozpoznawania zróżnicowanych potrzeb uczniów. Nasi nauczyciele po zdobytej wiedzy w ramach projektu przeprowadzili szereg lekcji modelowych, jak również odbyły się obserwacje wspierające nauczycieli w prowadzeniu zajęć w klasach z uczniami wymagającymi dostosowań warunków nauczania do ich indywidualnych potrzeb edukacyjnych.

Program pilotażowy dobiega końca. Z proponowanych przez ekspertów SCWEW działań skorzystało wielu nauczycieli i rodziców. W szkole jest dość duża grupa uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego i z opiniami o dostosowaniu wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb dziecka. Uczniowie ci funkcjonują często w licznych, klasach ogólnodostępnych. Nasi nauczyciele dzięki działaniom podjętym w projekcie pozyskali cenną wiedzę dotyczącą funkcjonowania tych uczniów, współpracy z ich rodzicami, czytania dokumentacji wydanych przez Poradnie PPP, prowadzenia dokumentacji pedagogicznej dla danego ucznia. Idea edukacji włączającej jest bardzo dobrym rozwiązaniem. Doskonałym pomysłem jest włączanie dzieci z orzeczeniami o kształceniu specjalnym do społeczności szkolnej szkół ogólnodostępnych, ale dobrze wiemy, iż sukces tej idei determinowany będzie wieloma czynnikami. Powstanie Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą z całą pewnością jest jednym z ważnych kroków w tym procesie.

Opracowała: *Jolanta Gwiazdowska*
Wicedyrektor Szkoły Podstawowej nr 28 im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego
w Białymstoku

REFLEKSJE KOORDYNATORA DS. EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ I WSPÓŁPRACY ZE SPECJALISTYCZNYM CENTRUM WSPIERAJĄCYM EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) – Edyta Chomeczyk

Zaangażowanie w realizację projektu grantowego SCWEW od początku obfitowało w szereg mieszanych uczuć i emocji: nadzieje, zapał, zaangażowanie, ale i lęk oraz obawy. Idea edukacji włączającej realizowana była w naszej placówce znacznie wcześniej. Udział w projekcie pozwolił dookreślić, skryształizować, ustrukturyzować i uporządkować kierunki oddziaływań opiekuńczo-wychowawczych w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Przedszkole Samorządowe nr 36 od ponad 20 lat specjalizuje się w opiece nad dziećmi z zaburzeniami odżywiania w postaci: diet bezglutenowych, bezmlecznych oraz z zespołem złego wchłaniania. Dyrektor Przedszkola poszukiwała odpowiedniej metody do pracy z dziećmi przewlekłe chorymi. Metoda Marii Montessori okazała się najbardziej odpowiednią i skuteczną. Jak wynika z naszych doświadczeń, koncepcja Montessori realizowana w placówce jest efektywna zarówno w pracy z dziećmi zdrowymi, jak i dziećmi o zróżnicowanych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych, w tym z niepełnosprawnościami.

Wynika to z faktu, iż założenia pedagogiki Montessori powstały na podstawie prac francuskich lekarzy – pedagogów Jeana – Marca Gaspada Itarda oraz Eduarda Sequina poświęconych pedagogice specjalnej¹⁰. Metoda Marii Montessori jest metodą niezwykle elastyczną, a jej założenia mają ponadczasowy charakter. Mimo że system pedagogiczny Montessori powstał na początku XX wieku wciąż jest aktualny i obecny w placówkach edukacyjnych na całym świecie.

Opracowana przez Marię Montessori pedagogika jest oparta przede wszystkim na dokładnej obserwacji dzieci oraz zindywidualizowanym podejściu do każdego z nich. Wychowawca powinien z bacznością i dużym szacunkiem obserwować dzieci, aby zauważyć ewentualne trudności w ich rozwoju. Poprzez obserwację nauczyciel staje się przewodnikiem dziecka. Każde dziecko ma swój indywidualny potencjał rozwojowy, a nauczyciel powinien ten potencjał wspierać poprzez rozwój mocnych stron, tak by dziecko czerpało radość z rozwijania swoich zasobów. A zapewnienie wsparcia powinno być dostosowane do indywidualnych potrzeb dzieci. Takie działania zgodne są z edukacją włączającą, która ma na celu wspierać proces rozwoju każdego dziecka, również z niepełnosprawnością. Etap wychowania przedszkolnego spełnia zadania edukacji włączającej, rozpoznając i wspierając różnorodne potrzeby rozwojowe dzieci. Zatem metoda pracy wg Marii Montessori koreluje z założeniami edukacji włączającej. Dzieci pracują w indywidualnym tempie i

¹⁰ M. Miksza, *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Impuls, Kraków 2004, s. 16.

według indywidualnych potrzeb. Grupa przedszkolna jest zróżnicowana pod względem wiekowym. W obrębie jednej grupy z czterech następujących po sobie lat urodzenia. W kontekście edukacji włączającej wśród nich są dzieci z opiniami, orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, dzieci z Ukrainy oraz dzieci o zróżnicowanych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych. Z roku na rok obserwujemy wzrost liczby dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Praca z tak zróżnicowaną grupą wymaga zróżnicowanego nauczania. Nauczyciel montessoriański posiada umiejętność do indywidualizacji oddziaływań wobec dziecka, co nawiązuje do inkluzji edukacyjnej, dostosowania treści programowych do indywidualnych potrzeb i możliwości dzieci.

Pomoce dydaktyczne według metody Montessori są skonstruowane tak, że dziecko poznaje otaczającą rzeczywistość zaczynając od konkretnych przedmiotów, a następnie przechodząc do abstrakcji. Materiał rozwojowy jest rozmieszczony tak, aby każdy jego dział tworzył logicznie uporządkowaną całość i pozwalał samodzielnie przechodzić dzieciom od wykonywania zadań prostych do coraz bardziej skomplikowanych. Podczas zajęć dorośli respektują swoisty apel dziecka „daj mi czas”, w którym wyrażony jest szacunek dla praw rozwojowych. Każde z nich we właściwym sobie tempie osiąga kolejne etapy rozwoju, samodzielnie wybierając odpowiednie pomoce. Wyposażenie sali umożliwia poznanie i opanowanie rzeczywistości. Dzieci zdobywają wiedzę i umiejętności w wyniku samodzielnego działania i doświadczania. Odpowiednio przygotowane otoczenie sprzyja indywidualnemu wpieraniu dziecka w jego rozwoju.

Wszystkie działania podjęte w ramach przedsięwzięcia grantowego, przybliżyły społeczności przedszkolnej ideę edukacji włączającej. Zaangażowanie w działalność prowadzoną przez SCWEW zgodnie z założeniami opisanymi w projekcie umożliwiło poszerzenie i rozwijanie nauczycielskiego warsztatu pracy. Działania włączające miały na celu wspieranie pracy dyrektora, nauczycieli i specjalistów w zakresie pracy z uczniem ze zróżnicowanymi potrzebami, a także rodziców potrzebujących pomocy i wsparcia w tym obszarze.

Pojawiły się także wątpliwości i chwile refleksji, zarówno wśród kadry pedagogicznej, pracowników obsługi, rodziców. Wynikało to z wątpliwości nauczycieli co do zasadności kształcenia wspólnie wszystkich dzieci bez względu na rodzaj ich niepełnosprawności. Obawy były podyktowane lękiem, brakiem doświadczenia, odpowiednich kwalifikacji do pracy z uczniem niepełnosprawnym, spotkaniem z „innym”. Obawy o posiadanie odpowiednich specjalistów, odpowiednią do konkretnej niepełnosprawności dostosowaną bazę dydaktyczną?

Obawy rodziców z jakimi spotkano się podczas realizacji projektu to m.in., obawa, że dzieci pełnosprawne stracą na tej edukacji, gdyż nauczyciele większość czasu poświęcą dzieciom z niepełnosprawnością. Rodzice nie widzą i nie są świadomi korzyści jakie ich dziecko może osiągnąć będąc w grupie zróżnicowanej. Wprowadzając w placówce (2009 r.) „Innowację

programowo – organizacyjną w oparciu o koncepcję pedagogiczną Marii Montessori w Przedszkolu Samorządowym nr 36 w Białymstoku” rodzice borykali się z podobnymi obawami. Bali się, że dzieci starsze stracą, będąc w jednej grupie z dziećmi młodszymi, a dzieci młodsze będą pomijane na rzecz dzieci starszych. Obie strony zweryfikowały swoje poglądy i przekonania po poznaniu metody i efektach w pracy z dziećmi jakie im zaprezentowano i jakie sami zaobserwowali.

Myślę, że w przypadku wdrażania edukacji włączającej do szkół i przedszkoli będzie podobnie. Już na tym etapie osiągnęliśmy bardzo wiele. Jest to złożony proces. Naszym zadaniem jest usuwanie przeszkód utrudniających wspólne uczenie się wszystkich dzieci, niwelowanie barier. Uważam, że z czasem również rodzice dostrzegą korzyści wynikające z tworzenia środowiska uczenia się otwartego dla wszystkich. Już tworzymy klimat sprzyjający inkluzji, ale nadal jest potrzeba podjęcia dalszych, systemowych działań zarówno w środowisku edukacyjnym jak i społecznym. Zmiana postaw jest niezbędna, aby osiągnąć cele edukacji włączającej. Nie są to bariery nie do pokonania. Należy przede wszystkim wierzyć w cel inkluzji i nie ustawać w staraniach.

Podsumowując warto podzielić się cytatem z pracy „Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole” autorstwa Kristina Skjöld Wennerström oraz Mari Bröderman Smeds *„Nasze dzieci są przyszłością, a my jesteśmy dla nich wzorem i od tego, jak będziemy je traktować, zależy ich przyszłość. Dzieci, które są nieodpowiednio traktowane, noszą w sobie ból i frustrację przez całe życie, natomiast dzieci, które doświadczają ciepła, miłości, szacunku, zrozumienia, mają szansę stać się pełnowartościowymi ludźmi”*¹¹.

Opracowała: *Edyta Chomczyk*
Koordynator ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW
w Przedszkolu Samorządowym nr 36 im. Marii Montessori w Białymstoku

¹¹ Kristina Skjöld Wennerström, Mari Bröderman Smeds, *Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole*, Impuls, Kraków 2009, s.17.

ROLA KOORDYNATORA W KONTEKŚCIE EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ W SZKOLE PODSTAWOWEJ OGÓLNODOSTĘPNEJ W RAMACH PROJEKTU SCWEW – *Teresa Chrola*

Aby zapewnić prawidłową realizację zadań w ramach projektu Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą konieczne było powołanie w każdej placówce biorącej w nim udział – koordynatora ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW.

Pracę koordynatora rozpoczęto od szeregu szkoleń przygotowujących do realizacji zadań merytorycznych w szkole. Podnoszenie kompetencji zawodowych to stały element realizacji projektu zarówno koordynatora jak i całej kadry SCWEW.

Na początku pracy jako koordynator, przedstawiono wszystkim nauczycielom model, założenia i szczegóły projektu oraz powołano, po wcześniejszych ustaleniach z P. Dyrektora, Zespół Wspierający projekt SCWEW na terenie szkoły. Nauczycieli do Zespołu wyłoniono po dokładnej analizie dokumentacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej (opinie, orzeczenia, sprawozdawczość pedagoga). W skład Zespołu wchodziły nauczyciele – wychowawcy mający w swoich klasach uczniów z opiniami, orzeczeniami o potrzebach edukacyjnych uczniów, grupy o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, osoby z doświadczeniem zawodowym, ale i rozpoczynających pracę. Spotkania Zespołu Wspierającego odbywały się systematycznie w odpowiedzi na potrzeby nauczycieli. Celem takiej organizacji pracy było podsumowanie zrealizowanych działań po zakończeniu każdego etapu projektu i zaplanowanie harmonogramu prac na kolejne trzy miesiące. Wnioski ze spotkań konsultowane były z Dyrekcją Szkoły.

Z perspektywy czasu zauważono, że bardzo ważne było nawiązanie, na początku realizacji projektu, ścisłej współpracy z Dyrekcją Szkoły. Zaangażowanie dyrektora i wicedyrektora szkoły w projekt, właściwa i systematyczna współpraca, była ogromnym wsparciem przy realizacji wszystkich zadań wynikających z projektu np. analiza potrzeb szkoły, planowanie działań wspierających kadrę w procesie wdrażania edukacji włączającej, udział w konferencjach, aktywne uczestniczenie w konsultacjach indywidualnych dla dyrektorów i koordynatorów z doradcami SCWEW, a także systematyczny udział w szkoleniach organizowanych dla kadry pedagogicznej. Zaangażowanie Dyrekcji Szkoły nadawało działaniom wynikającym z projektu wymiar powagi, powodowało, że nauczyciele chętniej angażowali się w poszczególne działania, brali udział w szkoleniach, wychodzili z inicjatywą.

Projekt obejmował swoim wsparciem, w dużej mierze, nauczycieli, poprzez zaproponowanie im szeregu ciekawych działań np. konsultacji eksperckich indywidualnych i grupowych, rad szkoleniowych mających na celu podniesienie kompetencji pracowników szkoły, działania doradczo-szkoleniowe podnoszące kompetencje pracowników w zakresie podejmowania

działań interwencyjnych, spotkania nauczycieli w ramach Sieci Współpracy i Samokształcenia, konferencje, organizację zajęć modelowych na terenie szkoły, obserwacje wspierające. Kadra pedagogiczna szkoły aktywnie i z zainteresowaniem brała udział w proponowanych formach oddziaływań.

Jednym z założeń projektu było objęcie wsparciem rodziców dzieci ze szkoły objętej projektem. W pierwszej fazie projektu przesłano rodzicom, za pośrednictwem dziennika elektronicznego, najważniejsze informacje dotyczące udziału szkoły w projekcie z prośbą o wypełnienie ankiet w celu dokonania pogłębionej diagnozy. Koordynator uczestniczył także w zebraniach klasowych na początku roku szkolnego, przedstawiając rodzicom, model i cele projektu, przybliżając założenia edukacji włączającej. Informacje o organizowanych dla rodziców spotkaniach i konsultacjach ze specjalistami, zarówno grupowych jak i indywidualnych, przekazywano drogą mailową, telefonicznie, ale też kontaktując się z nimi osobiście. Tematy spotkań ze specjalistami odpowiadały na aktualnie diagnozowane trudności, zgłaszane przez rodziców wychowawcom lub pedagogowi szkolnemu.

Podjmując się roli koordynatora nie spodziewano się, że będzie to tak absorbujące, czasochłonne i odpowiedzialne zadanie, wymagające dyspozycyjności oraz stałego samokształcenia. Umiejętności organizacyjne, współpracy w zespole, elastyczność, decyzyjność, komunikatywność, pomysłowość, a także cierpliwość to nieliczne cechy, które były niezbędne w organizacji i realizacji tych działań.

Z perspektywy tych dwóch lat, udział szkoły w projekcie SCWEW oceniam bardzo pozytywnie. Uzyskane ostatecznie efekty, warte były nakładu naszej pracy i poniesionego trudu.

Opracowała: *Teresa Chrola*
Koordynator ds. edukacji włączającej i współpracy z SCWEW
w Szkole Podstawowej nr 28 im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Białymstoku

„RAZEM MOŻEMY WIĘCEJ” – sieci współpracy i samokształcenia Specjalistycznego Centrum Wspierającego Edukację Włączającą (SCWEW) w Białymstoku – Anna Gawryluk

W dzisiejszych czasach nauczyciele stoją w obliczu wielu wyzwań związanych z wymaganiami edukacyjnymi. Jednym z takich wyzwań jest włączanie inkluzji w edukacji. Sieci współpracy i samokształcenia są jednym z elementów doskonalenia nauczycieli i mogą stać się kluczowe dla ich rozwoju i poprawy jakości nauczania. Odgrywają dużą rolę w procesie wzajemnego uczenia się. Dzięki nawiązywaniu współpracy z innymi nauczycielami, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk, uczestniczenie w szkoleniach i korzystanie z wirtualnych zasobów, nauczyciele mogą rozwijać swoje umiejętności i podnosić kompetencje.

W ramach działań Specjalistycznego Centrum Wspierania Edukacji Włączającej w Białymstoku zostały powołane cztery sieci współpracy i samokształcenia z podziałem na przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, Zespół SCWEW, który tworzyli eksperci SCWEW i koordynatorzy edukacji włączającej w szkołach. Podział taki, pozwolił na dostosowanie i dopasowanie treści i tematyki spotkań do potrzeb uczestników sieci na każdym etapie edukacyjnym.

Postawione cele były następujące:

- 1) Nawiązanie kontaktów i wzajemne wspieranie się w sferze zawodowej.
- 2) Wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie: pracy z uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi, współpracy z rodzicami, wspierania szkół ogólnodostępnych.
- 3) Dzielenie się wiedzą i umiejętnościami w zakresie wspierania uczniów, rodziców, nauczycieli.
- 4) Podniesienie kompetencji w zakresie pracy z uczniami ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi i współpracy z rodzicami.
- 5) Tworzenie rozwiązań i wspólne wypracowanie strategii działania dla rozwiązania danego problemu na poziomie klasy, szkoły.
- 6) Poszukiwanie rozwiązań i doskonalenie kompetencji w zakresie radzenia sobie z zadaniami zawodowymi.
- 7) Doskonalenie kompetencji i umiejętności nauczycieli w pracy z dorosłymi (z dyrektorami, nauczycielami, rodzicami) oraz w pracy zespołowej.

Kluczowym elementem pracy każdej sieci była diagnoza potrzeb i wybór zagadnień do omówienia, wypracowania rozwiązań, poszerzenia swojej wiedzy na kolejnych spotkaniach. Uczestnicy sieci wskazali na zagadnienia, które wynikały z ich potrzeb, a niejednokrotnie z konkretnych sytuacji i wyzwań.

Oto propozycje wybrane przez poszczególne sieci współpracy i samokształcenia:

Przedszkola

- Praca z dziećmi z zaburzeniami zachowania – budowanie strategii wsparcia.
- Współpraca z rodzicami- strategie pracy, budowanie systemu wsparcia rodziców.
- Ocena funkcjonalna jako podstawa projektowania działań edukacyjnych.

Szkoły podstawowe

- Praca z uczniem z problemami emocjonalnymi, z zaburzeniami zachowania.
- Współpraca z rodzicami – strategie współpracy z rodzicami.
- Problemy w uczeniu się – motywowanie uczniów do nauki.
- Praca z uczniem z trudnościami adaptacyjnymi.

Szkoły ponadpodstawowe

- Ocenianie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na tle grupy klasowej (ukryte orzeczenia, jak powiedzieć klasie, że ktoś ma dostosowania wymagań?).
- Budowanie zespołu klasowego, integracja klasy.
- Badanie potencjału uczniów. Pomysły na poznanie uczniów – pokazanie różnic w uczeniu się, w umiejętnościach, zdolnościach.
- Współpraca z rodzicami - jak rozmawiać z rodzicami, aby przekazywali informacje o dziecku (orzeczenia, opinie, trudności).

Inne tematy w tym Sieci Zespołu SCWEW

- Budowanie relacji i komunikacji - umiejętności porozumiewania się z innymi.
- Umiejętność pracy zespołowej.
- Dobrostan nauczyciela – budowanie odporności na stres.
- Praca w grupie zróżnicowanej – metody oceniania i motywowania uczniów.
- Diagnoza poziomu funkcjonowania - narzędzia do obserwacji dziecka.
- Organizacja przestrzeni dla dziecka/ucznia z zaburzeniami sensorycznymi.

Udział w sieciach nauczycieli z różnych placówek, które mierzą się z podobnymi wyzwaniami, pozwolił uczestnikom spojrzeć na trudności z różnych perspektyw. Wymiana doświadczeń i wspólne poszukiwanie rozwiązań, niejednokrotnie pomogła w rozwiązaniu trudności. Na spotkania zapraszani byli również eksperci z różnych dziedzin, zgodnie z omawianą tematyką. Byli to, między innymi, doradcy wewnętrzni SCWEW, psycholog, doradcy metodyczni z Miejskiego Ośrodka Doradztwa Metodycznego w Białymstoku, konsultant z Ośrodka Rozwoju Edukacji.

Spotkania sieci współpracy i samokształcenia odbywały się zarówno w formie online jak i stacjonarnej. Dopełnieniem tych spotkań były działania realizowane z wykorzystaniem platformy internetowej, która zapewniała uczestnikom ciągłość działania. Każda z sieci miała swój Padlet, który stanowił dodatkowy sposób kontaktu, umożliwiał dyskusję i wymianę doświadczeń. Gromadzone tam były zasoby edukacyjne, materiały przydatne do samokształcenia, pogłębiające dane zagadnienie.

Podsumowując efektywność działań sieci współpracy i samokształcenia należy podkreślić, że są one ważnym narzędziem, w którym wiedza i umiejętności zmieniają się w szybkim tempie. Dzięki sieciom współpracy i samokształcenia można zdobywać nowe informacje, poznawać różne punkty widzenia i sposoby rozwiązywania problemów. Podczas spotkań uczestnicy mają okazję do dzielenia się swoimi osiągnięciami, sukcesami, co jest dodatkową motywacją i mobilizacją do dalszego rozwoju.

Opracowała: *Anna Gawryluk*
Ekspert do sieci współpracy i samokształcenia

SPECJALISTYCZNE CENTRA WSPIERAJĄCE EDUKACJĘ WŁĄCZAJĄCĄ (SCWEW) I OŚRODKI WSPARCIA I TESTÓW (OWIT) – RAZEM CZY OSOBNO? – Czesława Kozłowska, Kinga Natusiewicz

Część I

Na początku zainicjowano powołanie SCWEWu. Jako odpowiedź na politykę edukacyjną? W ramach polityki edukacyjnej, prowadzonej obecnie w Unii Europejskiej, coraz istotniejszym aspektem staje się usuwanie barier oraz niwelowanie ograniczeń w procesie uzyskiwania wykształcenia. Dotyczy to zarówno systematycznej likwidacji utrudnień architektonicznych, jak również wsparcia osób z trudnościami percepcyjnymi, całościowymi zaburzeniami rozwoju, itp. W swojej istocie, wspomaganie obejmować powinno nie tylko wspomnianą płaszczyznę edukacyjną, ale także społeczną. Formą realizacji opisanych wyżej założeń stały się Specjalistyczne Centra Wspierające Edukację Włączającą, czyli SCWEW.

W ramach działań zaplanowanych na pierwszy etap realizacji projektu przeprowadzona została diagnoza potrzeb w placówkach objętych wsparciem. Wśród badanych zagadnień znalazła się również kwestia dotycząca przygotowania wykazu sprzętu i pomocy dydaktycznych niezbędnych do realizacji wsparcia przedszkoli i szkół ogólnodostępnych, sprzęt ten miał być wyposażeniem SCWEW. Warunkiem niezwykle istotnym w kontekście utworzenia SCWEW, było zadeklarowanie utworzenia Ośrodka Wsparcia i Testów (OWiT).

W drugim etapie realizacji projektu, w październiku 2021 r., została podpisana umowa pomiędzy Podlaskim Oddziałem PFRON, a Miastem Białystok reprezentowanym przez dyrektora Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Waldemara Kikolskiego na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez Prezydenta Miasta Białegostoku. Jednym z podstawowych postanowień wspomnianej umowy, było wyposażenie OWiT w technologie asystujące, ułatwiające proces komunikowania się w społeczeństwie. Wartość łączna sprzętu niezbędnego do zrealizowania przyjętych zadań projektowych SCWEW i OWiT okazała się na tyle wysoka, że zaistniała konieczność nabywania tych urządzeń poprzez zastosowanie prawa zamówień publicznych.

Postępowanie zgodne ze wspomnianym wymogiem legislacyjnym wiązało się z wieloma trudnościami. Głównym powodem takiego stanu rzeczy była konieczność sporządzenia szczegółowej specyfikacji technicznej poszczególnych pomocy dydaktycznych i urządzeń specjalistycznych, z uwzględnieniem potrzeb charakterystycznych dla określonych rodzajów niepełnosprawności. Pomimo wyżej opisanych utrudnień, udało się pozyskać wyposażenie o odpowiedniej jakości. Wymagało to jednak dłuższego czasu niż było początkowo zaplanowane. Konsekwencją tego było opóźnienie rozpoczęcia funkcjonowania wypożyczalni SCWEW i OWiT.

Z punktu widzenia potencjalnego beneficjenta działań SCWEW oraz OWiT mogłoby się

wydawać, że grupy docelowe dla każdego z tych podmiotów są różne. W rzeczywistości okazuje się jednak, że odbiorcy niejednokrotnie mogą korzystać z doradztwa ekspertów zarówno Specjalistycznego Centrum jak i Ośrodka Wsparcia. Kluczową rolę w tym kontekście odgrywa fakt, iż wspomniany SCWEW, nie wymaga od osób korzystających z jego usług, posiadania szczegółowego dokumentu poświadczającego istnienie określonych dysfunkcji rozwojowych. Podstawą do wypożyczenia sprzętu lub pomocy dydaktycznych przez szkołę bądź przedszkole jest wniosek nauczyciela placówki oświatowej objętej programem współpracy w ramach działań projektowych. Uzasadnieniem nadrzędnym takiego wniosku, powinno być wspomaganie procesu dydaktycznego w grupach uczniów/dzieci ze zróżnicowanymi potrzebami. W zetknięciu z praktyką dnia codziennego okazało się, że nauczyciele znacznie częściej wykorzystywali wypożyczone pomoce jako formę wsparcia pojedynczego ucznia, aniżeli w trakcie pracy grupowej. Powodem takiego postępowania był prawdopodobnie brak dostatecznej ilości czasu z uwagi na liczebność klasy, a także niewystarczające umiejętności w zakresie obsługi danego urządzenia (np. tabletu z oprogramowaniem Mówik 2.0), którego używanie w wielu wypadkach wymaga specjalistycznej wiedzy. Innym istotnym czynnikiem demotyującym wśród pracowników pedagogicznych szkół i przedszkoli był fakt, iż z formalnego punktu widzenia odpowiedzialność za stan wypożyczonego sprzętu ponosili sami nauczyciele. W związku z trudnymi zachowaniami uczniów, które często mogły przyczynić się do uszkodzenia sprzętu, bezustanny nadzór nad właściwą eksploatacją urządzeń był zadaniem niezwykle wymagającym. Z uwagi na to, zainteresowanie wypożyczeniem poszczególnych pomocy z czasem znacząco zmalało.

Mimo opisanej sytuacji, uczniowie placówek objętych wsparciem, na co dzień funkcjonujący z różnorodnymi niepełnosprawnościami, ostatecznie nie zostali całkowicie pozbawieni możliwości korzystania z technologii asystujących. Niejako odpowiedzią na oczekiwania osób ze specyficznymi potrzebami wynikającymi m.in. z dysfunkcji narządu słuchu, wzroku czy z trudności w posługiwaniu się mową, jest Ośrodek Wsparcia i Testów funkcjonujący jako równoległy podmiot wspierający przy SCWEW. W tym miejscu należy zwrócić uwagę na istotną różnicę formalną. Możliwość wypożyczenia sprzętu w OWiT wiązała się z koniecznością posiadania orzeczenia o niepełnosprawności. Współpraca z OWiT dla wielu rodzin stała się istotnym impulsem skłaniającym do uzyskania formalnego potwierdzenia niepełnosprawności dziecka. Podczas przekazywania w okresowe użytkowanie posiadanych specjalistycznych urządzeń, zawierano umowę pomiędzy OWiTem a opiekunem prawnym dziecka lub pełnoletnią osobą z niepełnosprawnością. Użyczane technologie asystujące udostępniane były do przetestowania zarówno w warunkach domowych jak i w środowisku szkolnym. Warto podkreślić, że oddziaływanie edukacyjno-terapeutyczne oraz rozpowszechnianie wiedzy specjalistycznej

realizowane jest na większą skalę, wykraczającą poza osoby indywidualne, bądź najbliższe ich środowisko. Zarówno SCWEW, jak i OWiT wspólnie podejmują szeroką współpracę z organizacjami pozarządowymi i instytucjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny. Eksperti i konsultanci w zakresie obsługi urzędzeń specjalistycznych dzielą się posiadaną wiedzą oraz „nowinkami” na temat technologii asystujących. Pracownicy merytoryczni poradni psychologiczno-pedagogicznych, stowarzyszeń, fundacji dysponują dzięki temu podstawowymi informacjami, które ułatwiają precyzyjne dostosowanie urzędzeń do indywidualnych potrzeb interesantów.

Podsumowaniem niniejszego artykułu, powinna być odpowiedź na pytanie zawarte w jego tytule. Czy ostatecznie SCWEW i OWiT powinny funkcjonować razem czy osobno? Charakter opisanych powyżej procedur formalnych oraz niewielkie, acz istotne, różnice w kontekście grup odbiorców oraz celów ustalonych dla obu pilotażowych programów wskazują, że wspólne funkcjonowanie obu struktur w obrębie jednej placówki oświatowej (SOSW) jest jak najbardziej zasadne.

Za poparciem tej tezy przemawiają też poniższe argumenty:

1. Specjaliści szkolnictwa specjalnego stanowią doświadczoną kadrę SCWEW i OWiT w zakresie znajomości potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
2. Dzieci/ uczniowie doświadczające problemów w porozumiewaniu się mową, z dysfunkcjami wzroku, słuchu w szkołach i przedszkolach, mogą jednocześnie być beneficjentami SCWEW i OWiT.

Dotychczasowa działalność wskazuje na istnienie dużego zapotrzebowania na tego rodzaju usługi w regionie i z całą pewnością jest to inicjatywa, którą należy rozwijać i doskonalić.

Opracowała: *Czesława Kozłowska*
Specjalista ds. nadzoru działań merytorycznych
Koordynator merytoryczny OWiT

Część II

Dwuletni okres realizacji Pilotażu upoważnia nas do wyciągnięcia wniosków, również tych dotyczących funkcjonowania Wypożyczalni Specjalistycznego Sprzętu i Pomocy Dydaktycznych.

Zasadność utworzenia wypożyczalni sprzętu specjalistycznego w ramach działalności SCWEW jest niewątpliwa. Wypożyczalnia SCWEW, w odróżnieniu od Wypożyczalni OWiT, wspiera nauczyciela w jego pracy z grupą zróżnicowaną. Nie jest tu wymagany żaden dokument potwierdzający deficyty, trudności - wystarczy prosty wniosek i sprzęt może zostać udostępniony. Niestety, w toku realizacji swoich działań projektowych napotkaliśmy pewne bariery.

Jak już wcześniej wspomniano, najczęściej po nasze zasoby sięgali nauczyciele i specjaliści prowadzący zajęcia rewalidacyjne. Uczniowie doceniają zaś możliwość użytkowania pomocy bardziej osobistych, usprawniających ich pracę podczas zajęć, np. klawiatury dla osób z deficytami w zakresie zmysłu wzroku, czy też wzmacniacz słuchu z pętlą indukcyjną dla ucznia z wadą słuchu. Również sprzęt komputerowy, tablety wpływają efektywnie na zaangażowanie i aktywność dzieci/uczniów/słuchaczy w czasie zajęć. Niezbędne, w tej formie pracy, jest większe wsparcie merytoryczne nauczycieli w zakresie pracy z grupą zróżnicowaną oraz zapoznanie ich z konkretnymi aplikacjami.

Myślę, że żadne inne działanie SCWEWu, nie uwidoczniło tak bardzo obaw tkwiących w nauczycielach odnośnie do systemowego wprowadzenia idei edukacji włączającej do szkół i placówek ogólnodostępnych. Zgodnie z Regulaminem Wypożyczalni, to koordynatorzy ds. edukacji włączającej z placówek objętych wsparciem byli „łącznikami” pomiędzy Wypożyczalnią, a kadrami pedagogicznymi placówki. Z ich relacji wynika, że początkowa niepewność nauczycieli placówek objętych wsparciem SCWEW w korzystaniu z wypożyczanych pomocy z czasem i wraz z kolejnymi udzielanymi konsultacjami, instruktażami malała, a zainteresowanie zasobami wypożyczalni rosło.

Ilość wypożyczeń nie stanowi wyznacznika adekwatności tego rodzaju wsparcia, tym wyznacznikiem stała się ich długość. Kolejne wnioski (o wypożyczenie) przedłużano, ponieważ okazywało się, że wypożyczony sprzęt wiele wnosi do procesu dydaktyczno-terapeutycznego i jest dużym wsparciem dla nauczycieli.

Co do dalszego funkcjonowania wypożyczalni, mogę stwierdzić jednoznacznie, że tego rodzaju wsparcie jest bardzo potrzebne nauczycielom. Przynajmniej wpisuje się w zasadę zapewnienia dostępności do edukacji wszystkim dzieciom/ uczniom/ słuchaczom. Jednocześnie konieczne jest podjęcie szeregu działań „skrojonych na miarę” potencjalnych odbiorców – nauczycieli placówek ogólnodostępnych. Przy zwiększeniu dostępu do specjalistów z zakresu użytkowania danego sprzętu, zaprojektowaniu konkretnej oferty szkoleniowej, konsultacyjnej oraz

przy określaniu jasnych zasad finansowania opisanych działań, ustaleniu stałych godzin pracy wypożyczalni, a także określeniu zasad współpracy pomiędzy SCWEW a OWiT, można znacząco poprawić jakość proponowanego wsparcia.

Opracowała: *Kinga Natusiewicz*
Ekspert SCWEW ds. technologii wspomagających

Z PAMIĘTNIKA WYCHOWAWCY WŁĄCZAJĄCEGO (opis działań wychowawczych sprzyjających realizacji edukacji włączającej w grupie o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych na przykładzie klasy technikum elektrycznego) – *Emilia Łapińska*

We wrześniu 2021 roku zostałam wychowawczynią pierwszej klasy technikum. Jak każdy wychowawca rozpoczynający pracę z klasą nie wiedziałam, jacy to uczniowie, jakie osoby, z jakimi historiami, zainteresowaniami, pasjami. Nie wiedziałam jakie mają trudności czy choroby. Poniżej opisuję kilka faktów, ale także sposobów na poznanie uczniów, integrację oraz budowanie zespołu klasowego. Czy miałam jakąś strategię? Nie. Choć lubię planować i staram się wprowadzać przemyślane działania, jednakże często pojawia się element zaskoczenia, coś czego nie jesteśmy w stanie przewidzieć, tak też było i w moim przypadku. Dziś jestem pewna, że projekt edukacji włączającej w odpowiednim czasie pojawił się w mojej szkole.

31.08.2021 (wtorek) – Posiedzenie Rady Pedagogicznej, już jutro nowy rok szkolny. A jeszcze tak niedawno żegnałam moją klasę, moich maturzystów, a jutro... nowa klasa, nowe twarze, nowe wyzwania. Jestem ciekawa jakie, czy ten rok szkolny będzie spokojny czy burzliwy? Oczywiście czas pokaże. Na posiedzeniu Rady Pedagogicznej, pedagog szkolna przekazała informację, że szkoła jako jedna z 10 placówek z Białegostoku, została wytypowana do projektu dotyczącego edukacji włączającej. Mówiła o zadaniach przewidzianych do realizacji, o korzyściach wynikających z udziału szkoły... muszę się bliżej temu przyjrzeć.

1.09.2021 (środa) – ale brzydki poranek, muszę zabrać parasol, choć jeszcze nie pada, oficjalne rozpoczęcie mamy na placu przed szkołą, mam nadzieję, że nie będzie padać.

Dobrze, że miałam parasol, w trakcie apelu zaczął padać deszcz. Mam 27 osób w klasie, takie fajne dzieci. Mam 26 chłopców i jedną dziewczynkę. W kancelarii uczniowskiej powiedziano mi, że w klasie mam dwie osoby, które posiadają opinie z poradni psychologiczno-pedagogicznej i... jeden uczeń z orzeczeniem... nie spodziewałam się. Boję się. Muszę pomyśleć co robić, ale przede wszystkim muszę zapoznać się z dokumentacją uczniów.

02.09.2021 (czwartek) – przeglądałam dokumentację moich uczniów: dwóch z nich posiada opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej ze względu na dysleksję i dysgrafię oraz Filip, który ma orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na Autyzm. Muszę poinformować

nauczycieli uczących w mojej klasie, musimy dostosować wymagania edukacyjne uczniom. Dowiedziałam się, że rodzice Filipa nie wyrazili zgody na ujawnienie wśród uczniów faktu o jego niepełnosprawności.

03.09.2021 (piątek) – byłam dziś u Dorotki (szkolnej pedagog, koordynator ds. edukacji włączającej) w sprawie moich uczniów. Dowiedziałam się, że planowane jest spotkanie zespołów wychowawczych w sprawie tworzenia IPETów.

7.09.2021 (wtorek) – dziś w szkole okazało się, że jeden z uczniów z mojej klasy zabrał dokumenty i zmienił szkołę, a dziewczynka przeniosła się do klasy o innym profilu. Teraz mam 25 uczniów. Połączą mi grupy ćwiczebne na w-fie, jak ja sobie poradzę, jak sobie poradzi Filip¹² w tak dużej grupie? Przepisy oświatowe jasno mówią, że podział na grupy ćwiczebne jest wtedy, gdy klasa liczy od 27 osób. Ktoś kto nigdy nie prowadził lekcji wychowania fizycznego w tak dużej grupie, a do tego jeszcze mając ucznia z orzeczeniem o niepełnosprawności, nie wie jakie towarzyszą temu faktowi obawy. Jak trudno jest nauczycielowi pracować z mniejszą grupą, w której jest uczeń ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi, a co dopiero gdy ma się grupę 26 osób.

16.09.2021 (czwartek) - na zajęcia z wychowawcą zaplanowałam zabawę „Mam Cię” (załącznik nr 1), którą jakiś czemu poznałam podczas jednego ze szkoleń o integracji zespołów klasowych. Miałam przygotowane dla uczniów kartki z czynnościami do wykonania, to znaczy mieli zebrać na przygotowanej kartce podpisy innych uczniów z klasy, np. kogoś kto potrafi zrobić z języka rurkę albo na przykład kto wspólnie odśpiewa „Włazł kotek na płotek”. Prawie wszyscy od razu zabrali się do wykonywania zadania, prawie, bo jedna osoba, czyli Filip zamiast wziąć udział podszedł do mnie i z taką złością w oczach rzucił mi kartkę na biurko zadając pytanie „Co to ma być? Ja tego robić nie będę”. W jednej chwili miałam pustkę w głowie, a następnie milion nasuwających się pytań, m.in. jak z tego wybrnąć? Co zrobić? Dlaczego o tym nie pomyślałam? Dlaczego myślałam, że wszystkim się spodoba? Ale nie było na to czasu szybko wróciłam myślami do sytuacji i ze spokojem w głosie odpowiedziałam „zobacz Twoi koledzy świetnie się bawią, ale jeśli ty nie chcesz, to usiądź i poczekaj, aż skończą. Jeśli chcesz możesz coś poczytać albo odrobić lekcje w tym czasie”. Filip odwrócił się i wrócił na swoje miejsce. Wyjął książki i zeszyt. W międzyczasie podszedł do niego jeden z uczniów (Bartek) i zadał mu pytanie: „A Ty dlaczego nie zbierasz podpisów?” Na co Filip - „bo nie mam ochoty”. Bartek zapytał „chcesz to ci się podpiszę umiem zrobić język w rurkę, a ty co potrafisz z tych wymienionych rzeczy na kartce? Może coś mi podpiszesz?” Filip podpisał, dał też swoją kartkę, na której Bartek złożył podpis. W czasie trwania

¹² Przytoczone imiona uczniów i ich rodziców są zamienione.

zadania jeszcze jeden uczeń podszedł do Filipa, podpisał się Filipowi na kartce, a Filip złożył podpis na jego. Gdy zauważyłam, że uczniowie zamiast kończyć i uspokajać się zaczęli raczej rozkręcać się i wygłupiać, poprosiłam o zajęcie miejsc. Chciałam podsumować, wyjaśnić sytuację, bo przecież wszyscy widzieli, zachowanie Filipa. Przyszła mi taka oto myśl, którą wypowiedziałam do uczniów: „Z tego co zaobserwowałam większość was świetnie się bawiła, zebraliście podpisy przy każdym zadaniu. Jednak jest wśród nas osoba, która nie zebrała ani jednego podpisu i nie złożyła podpisu u nikogo. Nikt do niej nie podszedł ani ona nie podeszła do nikogo”. W tym momencie Bartek, czyli jeden z uczniów, który podszedł do Filipa odpowiedział „Nie, ja podszedłem do Filipa” oraz drugi z uczniów dodał „ja też”. Wtedy odpowiedziałam: „Ale mi nie chodzi o Filipa. Nikt z was nie podszedł do mnie”. A wtedy kilka osób zerwało się z krzeseł, na co ja szybko zareagowałam: „Nie, nie. Teraz to już nie. Ale proszę abyście mnie wysłuchali. Widzicie nieważne jest czy to wy czy ja, wszyscy tworzymy tę klasę. Jeśli ktoś z was nie ma na coś ochoty, ja nie będę go zmuszała, ale ważne jest żebyście powiedzieli mi, dlaczego nie chcecie. Chciałabym, abyście od tej chwili pamiętali, że każdy z nas jest tak samo ważny i tworzy tę klasę wspólnie. Szanujemy decyzje innych i ich odmienne zdanie”. Po dzisiejszej lekcji wiem, że dużo pracy przede mną i przed nimi też.

20.09.2021 (poniedziałek) – dziś odbyło się spotkanie z rodzicami. Przebiegło w spokojnej atmosferze, powiedziałam o wszystkim co zaplanowałam między innymi: o koncepcji pracy szkoły, organizacji roku szkolnego, o zasadach i najważniejszych zapisach w statucie szkoły. Zwróciłam szczególną uwagę na fakt, że jeśli ktoś jeszcze nie dostarczył opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej lub orzeczenia, aby nie zwlekać, że jest on ważny z punktu widzenia pracy nauczyciela z uczniem. Jedna z mam poinformowała mnie, że jej syn ma taką opinię i w najbliższym czasie doniesie. Na koniec rozmawiałam indywidualnie z mamą Filipa. Prosiłam, aby opowiedziała mi o swoim dziecku. Jaki jest? Co najbardziej lubi robić? Jakie mają obawy? Na co według mamy powinnam zwrócić uwagę? A także, dlaczego nie wyrażają zgody na ujawnienie swojej niepełnosprawności? Odniosłam wrażenie, że jest Zosia jest otwarta na współpracę, ma kilka obaw, ale kto by ich nie miał? Zapewniłam o swojej chęci współpracy, prosiłam, aby kontaktowała się ze mną, jeśli uzna, że coś złego dzieje się z Filipem, zresztą, to samo powiedziałam wcześniej wszystkim rodzicom.

21.09.2021 (wtorek) – dziś razem z klasą mieliśmy zajęcia integracyjne, które prowadziła specjalistka ze Stowarzyszenia MONAR. Jest to tradycja w naszej szkole, że klasy pierwsze z wychowawcą biorą udział w takich zajęciach. Było kilka zabaw, mogliśmy bliżej się poznać i dowiedzieć się ciekawych rzeczy o sobie. Był to miło spędzony czas z klasą. Obserwowałam ich

zachowania, kilku widać było, że się popisuje, ale zauważyłam, że wszyscy współpracują, a na tym najbardziej mi zależy.

22.09.2021 (środa) – kolejnych dwóch uczniów dostarczyło opinie z poradni psychologiczno-pedagogicznej, domyślałam się, że to efekt rozmowy na spotkaniu z rodzicami. Byłam u pedagoga szkolnego, nauczyciele zostali powiadomieni.

28.09.2021 (wtorek) – dziś miałam spotkanie zespołu wychowawczego, wspólnie tworzyliśmy IPET dla Filipa. Już wcześniej uczestniczyłam w takich zespołach, dla innych uczniów, ale pierwszy raz byłam jako wychowawczynie. Zależy mi, żeby dokumentacja była prawidłowo opracowana.

30.09.2021 (czwartek) – Dzień Chłopaka, przyniosłam dla chłopców lizaki, rozmawialiśmy o naszych dobrych stronach. Każdy miał napisać swoje imię i dopasować litery swojego imienia do pozytywnych cech swojego charakteru. Potem wypisałam alfabet na tablicy, każdy podchodził do tablicy i zapisywał swoje pozytywne cechy, przy danej literze. Było to ćwiczenie pokazujące, jak wiele mamy cech wspólnych.

7.10.2021 (czwartek) – na zajęciach z wychowawcą chłopcy zostali podzieleni według znaków zodiaku. Stworzyli sześć grup. Zadaniem każdej z grup było po pierwsze stworzenie wspólnego herbu (załącznik nr 2), następnie wypisanie wspólnych cech, np. mogły to być: kolor oczu, ilość rodzeństwa, posiadanie zwierzęcia itd. Każda z grup dokonała prezentacji swojej pracy. Dziś znowu mogliśmy przekonać się jak wiele nas łączy.

14.10.2021 (czwartek) – dziś ważny dzień dla klasy – Ślubowanie. Ze względu na obostrzenia w okresie pandemii, musieliśmy wyznaczyć delegację 5 osób z klasy. Chłopcy brali też udział w sadzeniu drzewka pamięci.

18.11.2021 (czwartek) - na zajęciach z wychowawcą zdecydowaliśmy w jakiej formie chcemy, aby odbyły się Mikołajki. Padło kilka propozycji m.in. zbieramy pieniądze i przekazujemy na przykład na dom dziecka, albo schronisko, lub tradycyjnie kupujemy sobie prezenty. Uczniowie zdecydowali, że chcą tradycyjnie wymienić się prezentami, zrobiliśmy losowanie, kto komu kupuje prezent? Mamy czas do 2 grudnia.

22.11.2021 (poniedziałek) - dziś miałam spotkanie z rodzicami Jakuba, są zaniepokojeni zachowaniem syna, który zaczął wycofywać się z kontaktu z rodzicami. Przeprowadziliśmy wspólną rozmowę z Jakubem. Poinformowałam rodziców o godzinach pracy pedagoga szkolnego,

prosiłam, aby zgłosili się do niego. Sama zapewniłam o moim wsparciu i pomocy.

25.11.2021 (czwartek) – zajęcia z wychowawcą, dziś rozmawialiśmy o naszych pasjach. Dużo dowiedziałam się o moich uczniach, m.in.: Marek jeździ na łyżwach, Norbert uprawia zapasy, Wiktor – szermierkę, Szymon - gra w piłkę nożną, Marcin ćwiczy karate, Michał gra w piłkę ręczną, pasją Dawida jest fotografia, drugi Michał uwielbia siatkówkę, Dominik tworzy i modyfikuje muzykę, dołączył do ekipy zajmującej się nagłośnieniem w szkole, Piotr bardzo lubi majsterkowanie. Było ciekawie, chłopcy chętnie opowiadali o swoich zainteresowaniach. Jak zawsze ostatni z kasy wychodził Filip. A ja jak zawsze zapytałam co u niego słychać? Okazało się, że ma dylemat z wyborem prezentu mikołajkowego dla osoby, którą wylosował. Zapewniłam Go, że bilet do kina jest naprawdę fajnym pomysłem.

29.11.2021 (poniedziałek) – klasa brała udział w Międzyklasowym Andrzejkowym Turnieju Futsalu, zorganizowanym w ramach projektu przeciwdziałania alkoholizmowi. Chłopcy dzielnie walczyli, ale niestety przegrali dwa mecze.

Po południu odbyło się spotkanie konsultacyjne związane z opracowywaniem i dostosowywaniem programów nauczania z uwzględnieniem potrzeb zróżnicowanej klasy, które przeprowadziła p. Anna Gawryluk specjalistka SCWEW i MODM Białostok. Było, to ciekawe spotkanie, nauczyciele otrzymali jasne wskazówki i wsparcie merytoryczne i metodyczne dotyczące tematu dostosowań.

1.12.2021 (środa) - otrzymałam informację od pani pedagog (szkolny koordynator ds. edukacji włączającej), że w dniu 17 grudnia odbędą się konsultacje dla rodziców i uczniów z p. Magdaleną Kozińską psychologiem w ramach realizacji działań projektu SCWEW. Za pośrednictwem dziennika elektronicznego przekazałam tę wiadomość rodzicom i uczniom z mojej klasy. Rodzice Jakuba odpowiedzieli mi, że są zainteresowani udziałem w tych konsultacjach. Przekazałam tę informację p. koordynator.

2.12.2021 (czwartek) - dziś miały miejsce Mikołajki. Dominik był klasowym Mikołajem – miał strój, rozdawał przygotowane wcześniej prezenty, było sympatycznie i wesoło. Gdy wszystkie prezenty były już rozdane podeszłam do każdego z uczniów, żeby zobaczyć jakie prezenty dostali. Widziałam zadowolenie w oczach Filipa - dostał koszulkę z motywem świątecznym. Przygotowałam dla chłopców niespodziankę, dostaliśmy zgodę Pani Dyrektor na wyjście do Parku Trampolin. Zrobiliśmy też ustalenia, co do organizacji klasowej wigilii, przydzieliliśmy zadania. Ja przyniosę pierogi z kapustą i grzybami.

8.12.2021 (środa) - wzięłam udział w kolejnych działaniach w ramach projektu SCWEW były to

warsztaty rozwijające kompetencje interpersonalne nauczycieli, podnoszące odporność psychiczną, poczucie sensu oraz wzmocnienie poczucia własnej wartości, umiejętności radzenia sobie z emocjami, a także zachowania dystansu do sytuacji ucznia. Warsztaty prowadziła p. Anna Rutkowska terapeutka i trenerka psychologicznego treningu grupowego były to naprawdę wartościowe dwie godziny autorefleksji, tak bardzo mi potrzebne.

15.12.2021 (czwartek) – mieliśmy wigilię klasową, każdy coś przygotował. Było uroczyscie i smacznie. Wspólnie odmówiliśmy modlitwę, dzieliliśmy się opłatkiem i składaliśmy sobie życzenia, zaśpiewaliśmy kilka kolęd - wiem, że w klasie są osoby różnych wyznań, ale w naszej klasie nie ma z tego względu podziału.

Po południu odbyło się posiedzenie Rady Pedagogicznej, podczas, którego swoje wystąpienie miała p. Grażyna Dattelbaum – Lider SCWEW - mówiła o modelu SCWEW, przekazała informacje w zakresie dostosowania procesów edukacyjnych do wizji szkoły ogólnodostępnej jako organizacji włączającej i uczącej się. Wystąpienie Pani Lider zmotywowało mnie do większego zwrócenia uwagi na uczniów, na słuchanie ich potrzeb.

17.12.2021 (piątek) - rozmawiałam z mamą Jakuba. Wspólnie z mężem wzięli udział w konsultacjach w zakresie specjalistycznego wsparcia dla rodziców i uczniów z p. Magdaleną Kozińską (konsultacje odbyły się w ramach działań projektu SCWEW). Mama Jakuba jest bardzo zadowolona ze spotkania otrzymała informacje i wskazówki do postępowania z synem, a także wskazano jej miejsca, gdzie może się zgłosić, aby otrzymać pomoc.

21.12.2021 (wtorek) – dziś byłam z uczniami w Parku Trampolin. Byli obecni wszyscy uczniowie. Były skoki, salta, walka na dmuchańcach, zabawa w berka, konkurs na najbardziej skoczną osobę, wejście na ściankę wspinaczkową. Świetna zabawa.

13.01.2022 (czwartek) - na zajęciach z wychowawcą uczniowie w ramach podsumowania semestru dokonywali samooceny zachowania. Przypomniałam im zapisy Statutu Szkoły w temacie ocen zachowania. Uczniowie otrzymali ode mnie kwestionariusze samooceny, mogli ze sobą konsultować swoje oceny.

7.02.2022 (poniedziałek) - pierwszy dzień po przerwie feryjnej, otrzymaliśmy informację, że przechodzimy na naukę zdalną, przewidywany okres to dwa tygodnie. Dziś wszyscy moi uczniowie byli obecni. Przekazałam rodzicom za pośrednictwem dziennika elektronicznego, że jeśli ktoś będzie miał problemy podczas nauki zdalnej, proszę o taką informację.

17.02.2022 (czwartek) - w poniedziałek były Walentynki, dlatego dziś na zajęciach z wychowawcą

(w dalszym ciągu zdalnie) rozmawialiśmy o miłości, zastanawialiśmy się czy istnieje przepis na miłość (wykorzystałam materiały, które znalazłam w Internecie)¹³.

21.02.2022 (poniedziałek) - wróciliśmy do szkoły. Tak się cieszę, że mogę wrócić do szkoły, do moich uczniów. Na szczęście nie przytrafiły się żadne złe sytuacje. Niektórzy mieli problemy z Internetem, ale wszystko opanowane.

03.03.2022 (czwartek) - dziś na zajęciach z wychowawcą mówiliśmy o naszych słabych stronach, o naszych negatywnych cechach, które posiadamy albo inni nam je zarzucają. Wykorzystałam materiały ze szkolenia z dnia 8.12.2021 z p. Anną Rutkowską (załącznik nr 3). Były to dwie listy, na jednej były cechy negatywne (mieli dobrać min. trzy), na drugiej – były pozytywne zastępstwa tych z pierwszej listy (załącznik nr 4).

8.03.2022 (wtorek) – Dzień Kobiet, otrzymałam od moich chłopców życzenia i piękny bukiet kwiatów.

10.03.2022 (czwartek) - Dzień Mężczyzn, moim klasowym mężczyznom przyniosłam cukierki. Pracowali dziś w grupach, zadanie dotyczyło szacunku. Najpierw zadaniem uczniów było wypisać hasła i stwierdzenia dotyczące szacunku (załącznik nr 4). Następnie otrzymali ode mnie przygotowane zdania i zadaniem było wypisać w jaki sposób okazują szacunek, np. koledze/koleżance, osobom starszym itd. (załącznik nr 5.).

2.03. 2022 r. (czwartek) - od kilku tygodni rozmawiamy o organizacji wycieczki klasowej. Chłopcy zrobili ankietę, pod głosowanie poddane została forma wyjazdu: wycieczka do innego miasta (regionu) oparta na zwiedzaniu, czy wyjazd na zieloną szkołę. Praktycznie jednogłośnie wygrała zielona szkoła. Filip był pierwszą z osób, która zadeklarowała chęć wyjazdu. Na 25 uczniów w klasie, 23 jest chętnych na wyjazd.

31.03.2022 (czwartek) - w następną środę odbędzie się spotkanie z rodzicami. Dziś na godzinie wychowawczej chłopcy otrzymali ode mnie po dwie puste kartki. Mieli za zadanie anonimowo napisać na jednej za co dziękują rodzicom, a na drugiej – jeśli mają taką potrzebę, np. przeprosić lub napisać coś czego się obawiają. Kartki przeczytam rodzicom podczas spotkania z nimi.

6.04.2022 (środa) - spotkanie z rodzicami w sprawie organizacji wycieczki klasowej musimy omówić szczegóły. W drugiej części spotkania przeczytałam rodzicom, co napisali chłopcy do nich. W większości były przeprosiny za: słabe oceny, za bałagan w pokoju, za zbyt mało poświęconego

¹³ <https://wklasie.uniwersytetdzieci.pl/scenariusz/czy-istnieje-przepis-na-milosc> [dostęp: dn. 17.04.2023 r.]

czasu na naukę, za nie koszenie ogrodu. A podziękowania za: kanapki do szkoły, podwożenie do szkoły, za pyszne ciasta, za cierpliwość i miłość. Ale to nie wszystko co przygotowałam rodzicom. Im również rozdałam po dwie puste kartki i mieli takie samo zadanie, jak ich synowie. Widziałam, jak niektóre osoby bardzo skupiają się na pisaniu, niektórzy naprawdę bardzo się zaangażowali.

7.04.2022 (czwartek) - dziś na godzinie wychowawczej przeczytałam chłopcom, co ich rodzice napisali do nich. Było spore zaskoczenie.

16.05.2022 (poniedziałek) - spotkanie z mamą Filipa w celu potwierdzenia udziału Filipa w wycieczce. Ustaliłyśmy szczegóły, Mama Filipa zapewniała o natychmiastowej reakcji w sytuacji wystąpienia problemów, powiedziała, że Filip nie może się doczekać wyjazdu jest bardzo zadowolony. A ja? Ja jestem pełna obaw, tak bym chciała, żeby wszystko wypadło dobrze, a przede wszystkim bezpiecznie.

23.05.2022 (poniedziałek) – dziś prowadziłam lekcję otwartą w mojej klasie, czyli w klasie z uczniami o zróżnicowanych potrzebach edukacyjnych, to jedno z działań projektu SCWEW. Była to lekcja z elementami siatkówki, a uczniowie jak zawsze byli bardzo zaangażowani. Filip był bardzo skupiony, wiem, że lubi moje lekcje, jest zawsze przygotowany do lekcji, aktywnie w nich uczestniczy. Widzę, że dobrze się czuje wśród rówieśników i chętnie włącza się do aktywności.

31.05.2022 (wtorek) - przekazałam uczniom listę potrzebnych rzeczy, które mają ze sobą zabrać na wyjazd. Aby mieć pewność, że zabrali te potrzebne.

6.06.2022 (poniedziałek) - jedziemy na wycieczkę klasową do O.W. “Łoś” w Rajgrodzie. 20 uczniów i 2 opiekunów. Zobaczmy co nas czeka. Jestem pełna obaw, ale mam nadzieję, że miło spędzimy ten czas.

8.06.2022 (środa) - wracamy z wycieczki było naprawdę fajnie. Podczas wyjazdu graliśmy w siatkówkę, koszykówkę, był turniej tenisa stołowego, konkurs talentów. Chłopcy pływali na kajakach i rowerkach wodnych był to dobrze spędzony czas. Kilka rzeczy było zaskakujących, np. to, że połamało się łóżko Filipa, że też akurat na niego trafiło. Ciężko było znieść to łóżko z małego pokoiku na piętrze, ale wszyscy włączyli się w pomoc. Wspólnymi siłami udało się, a Filip był bardzo zadowolony. Na jednej z pieszych wycieczek (10 km w obie strony) na prośbę chłopców udaliśmy się do sklepu spożywczego, chłopcy mogli zrobić zakupy, a ja kupiłam im lody za pieniądze, które zostały z wspólnej składki. Chłopcy zaopatrzyli się w napoje, słodczyce i potrzebne im rzeczy. Filip kupił ogromnego arbuza, w drodze powrotnej ja i drugi opiekun na zmianę pomagaliśmy Filipowi nieść tego ogromnego arbuza. Po powrocie Filip zaprosił nas na wspólne

zjedzenie. Podczas wyjazdu przygotowaliśmy repertuar do występu na szkolnym festynie „Rodzina Elektryka”, który odbędzie się 10.06 – chłopcy zdecydowali, że wspólnie zaśpiewamy szanty: „Bitwa”.

6.06.2022 (czwartek) - dziś na godzinie wychowawczej ćwiczyliśmy przed jutrzejszym występem na festynie (tradycją jest, że każda klasa pierwsza prezentuje się na scenie).

10.06.2022 (piątek) - dziś odbył się festyn szkolny, wszyscy wspólnie śpiewaliśmy na scenie. Chłopcy pomagali mi podczas organizacji konkurencji sportowych (każdy nauczyciel w-f miał poprowadzić jakąś konkurencję).

24.06.2022 (piątek) – zakończenie roku szkolnego, trzech uczniów ma poprawki w sierpniu. Przed oficjalną częścią przyszedł do mnie Filip ze swoim Tata. Filip wręczył mi piękny bukiet. Jego Tata dodał, że Filip sam wybierał kwiaty. Powiedziałam Mu, że są piękne i podziękowałam. A Filip dodał: „Dziękuję Pani za ten rok”. Było to dla mnie tak wzruszające. Właśnie takie słowa utwierdzają mnie, że dobrze wykonuję swoją pracę. Po części oficjalnej, przeszliśmy do Sali lekcyjnej, Tam rozdałam uczniom świadectwa. Byli nawet Ci, którzy w sierpniu mają poprawki. Po rozdaniu świadectw, każdy z chłopców dostał ode mnie małą paczuszkę żelków. Oraz powiedziałam im, że na dnie torebki, którą mam ze sobą ukryłam coś co wskaże, którego z nich najbardziej lubię. Każdy z nich podchodził i patrzył do wnętrza torebki, na którego dnie ułożone było lusterko. Po spojrzeniu, widziałam efekt zaskoczenia i uśmiech na twarzy. Życzyłam im udanych i bezpiecznych wakacji, z nadzieją, że wszyscy spotkamy się 1 września.

1.09.2022 (czwartek) - dziś rozpoczęcie roku szkolnego. Jestem ciekawa jak moi chłopcy się zmienili czy zmężnieli. Jak minęły im wakacje? Wiem, że Ci którzy mieli poprawki w sierpniu zdali je. Jestem bardzo z nich dumna... moja klasa powiększyła się. Do moich 25 chłopców dołączyło trzech uczniów. Jeden z nich nie zdał poprawki z matematyki, drugi to chłopiec z Ukrainy, a trzeci - chłopiec z Białorusi. Ci dwaj ostatni praktycznie nie mówią po Polsku, kolejne wyzwanie przede mną. Najpierw zaczęłam od zaangażowania kilku uczniów w pomoc nowym kolegom, szczególnie w przekazanie im informacji o planie lekcji.

6.09.2022 (wtorek) - pierwsze po przerwie wakacyjnej zajęcia z wychowawcą, uczeń drugoroczny nie podjął nauki w naszej klasie. Dziś zrobiliśmy kilka zabaw integracyjnych, aby nowi uczniowie przede wszystkim poznali imiona innych. Na razie porozumiewamy się trochę po angielsku, trochę po rosyjsku, trochę po polsku. Inni uczniowie włączają się w pomoc nowym uczniom.

13.09.2022 (wtorek) - zapytałam uczniów, czy mają ochotę wyjść np. na kręgle lub paintball. Zrobili głosowanie, jednomyślnie wygrał paintball. Chłopcy mają znaleźć miejsce.

4.10.2022 (wtorek) – byłam z uczniami na paintballu. Byliśmy podzielnymi na trzy drużyny, mieliśmy odpowiednie ubrania i zabezpieczenia. Moja drużyna wygrała, a myślałam, że wszystko przegramy, w mojej drużynie był m.in. Filip i Yaroslav (chłopiec z Ukrainy, który początkowo był wybrany do innej drużyny, ale poprosił mnie o zamianę, bo chciał być w mojej drużynie, nie było problemu, Kacper od razu się zgodził, i odstąpił mu miejsce). Potem było ognisko i pieczenie kiełbasek. Sasha (uczeń z Białorusi) zapytał, jak to zrobiłam, że wszyscy uczniowie klasy, są tutaj dzisiaj? Że wszyscy przyszli?

18.10.2022 (wtorek) – na zajęciach z wychowawcą zaczęliśmy cykl moje pasje. Była to moja propozycja, na którą chłopcy chętnie się zgodzili. Na każdą lekcję jeden z chłopców ma przygotować w dowolnej formie zaprezentowanie swojej pasji. Pierwszy o swojej pasji opowiadał Wiktor. Jego pasja to szermierka. Przygotował prezentację z opisem dyscypliny, ale także przyniósł ze sobą swoje wyposażenie: strój i szpady. Było ciekawie.

25.10.2022 (wtorek) – dziś o swojej pasji opowiadał Marek. Jego pasją jest jazda na łyżwach. Jest zdobywcą brązowego medalu na Mistrzostwach Szkół Ponadpodstawowych w roku 2022 (czego mu w klasie gratulowaliśmy i świętowaliśmy jego sukces). Opowiadał nam jak zaczęła się jego przygoda z tym sportem. Padła propozycja wspólnego wyjścia na łyżwy. Musimy tylko omówić szczegóły.

8.11.2022 (wtorek) – na zajęcia z wychowawcą Marcin przygotował prezentację o karate, przyniósł również swoje kimono i medale. Chłopcy zapytali czy na lekcji w-f będą mogli poćwiczyć elementy karate. Super pomysł.

15.11.2022 (wtorek) – rozmawialiśmy dziś o organizacji Mikołajek. Wspólnie zdecydowaliśmy, że idziemy na lodowisko. Oprócz tego Norbert opowiedział o zapasach. Jest to dyscyplina sportu, którą uprawia od 13 roku życia. Przygotował prezentację i przyniósł swoje medale. Kolejny raz było ciekawie.

30.11.2022 (środa) – w ramach Mikołajek klasowych byliśmy na lodowisku. Świetny sposób na integrację klasy. Byli prawie wszyscy (dwie osoby są chore w związku z tym były nieobecne).

6.12.2022 (wtorek) – dziś odbył się między klasowy Mikołajkowy Turniej Siatkówki w ramach projektu antyalkoholowego, w którym moi wychowankowie wzięli udział. Niestety nie awansowali

do finału, ale świetnie grali i walczyli do ostatniej piłki.

Na zajęciach z wychowawcą stworzyliśmy listę z przydziałem zadań na Wigilię Klasową. Ja tradycyjnie przynoszę pierogi z kapustą i grzybami.

13.12.2022 (wtorek) – Szymon, który gra w piłkę nożną opowiadał o tej dyscyplinie i o swoich osiągnięciach. To w dużej mierze dzięki niemu uczniowie mojej klasy w tym roku zajęli 2 miejsce w między klasowym turnieju futsalu. Jestem z nich bardzo dumna.

19.12.2022 (poniedziałek) – dziś mieliśmy Wigilię klasową. Chłopcy (choć wiem, że w dużej mierze to rodzice, a nawet dziadkowie) przygotowali pyszne potrawy, zadbali o każdy szczegół: sztućce, talerze, obrusy, świece. Tradycyjnie była modlitwa, dzielenie się opłatkiem, życzenia i wspólne śpiewanie kolęd. Opowiadaliśmy o tradycjach w naszych domach.

10.01.2023 (wtorek) – podsumowaliśmy semestr, wspominaliśmy najważniejsze wydarzenia szkolne i klasowe, nasze wspólne wyjścia. Osoby z najwyższymi średnimi i najwyższą frekwencją zostały nagrodzone brawami. Pozostałe osoby też otrzymały brawa, aby zachęcić ich do pracy.

14.02.2023 (wtorek) – Walentynki. Na godzinie wychowawczej uczniowie podzieleni na pięć grup, mieli za zadanie (z 50 sztuk makaronu spaghetti i 20 sztuk słodkich pianek) stworzyć najwyższe konstrukcje. Zabawa była świetna, super ze sobą współpracowali, oczywiście połowę pianek pozjadali, podobno suchy makaron też jest dobry.

2.03.2023 (czwartek) – dziś po raz kolejny rozmawiałam z uczniami o idei edukacji włączającej, chłopcy wzięli udział w badaniu ankietowym projektu SCWEW.

7.03.2023 (wtorek) – byliśmy na kręglach i bilardzie. To kolejna forma integracji klasy. Każdy był w coś włączony i zaangażowany. Na pewno powtórzymy to wyjście.

14.03.2023 (wtorek) – dziś rozmawialiśmy o naszej planowanej wycieczce klasowej, szukamy oferty wyjazdu na Zieloną Szkołę. Jak to powiedzieli chłopcy: „były Mazury, czas na góry”. Zobaczymy, co uda nam się zorganizować.

28.04.2023 (wtorek) – dziś na zajęciach z wychowawcą przedstawiłam chłopcom mój pomysł na organizację Dnia Świadomości Autyzmu w naszej szkole. Który zaplanowałam na 3 kwietnia 2023. Zapytałam czy może ktoś z nich ma jakiś pomysł. Chłopcy pomogą mi, będą wycinali symbole (niebieskie serca, dłonie) oraz pełnili dyżur przy auli na holu głównym przy tablicy, na której chętne osoby będą mogły przykleić wycięte symbole i wpisać swój tekst.

3.04.2023 (poniedziałek) – dziś w szkole odbył się Dzień Świadomości Autyzmu. Duża część kadry i uczniów była ubrana na niebiesko, a także przypinali niebieskie serca i dłonie na przygotowanej tablicy. Moi uczniowie bardzo się zaangażowali. Wychowawcy dodatkowo otrzymali ode mnie za pośrednictwem dziennika elektronicznego tytuły filmów o tematyce Autyzmu.

4.04.2023 (wtorek) – na zajęciach z wychowawcą podziękowałam uczniom za włączenie się w organizację wczorajszego dnia. Wszyscy nagrodziliśmy się brawami. Podczas lekcji Sasha (uczeń z Białorusi) zaprezentował swoją pasję, jaką jest jazda na deskorolce i hulajnodze. Pokazał kilka tricków. Chłopcy byli bardzo zainteresowani.

To tylko kilkanaście opisanych dni, zdarzeń, faktów. Było ich dużo więcej. Były także rozmowy indywidualne i grupowe z uczniami i ich rodzicami, nauczycielami. Były chwile radości i smutku. Były też chwile wątplenia. Ale po chwili pojawiała się jakaś mała iskierka nadziei, np. uśmiech na czyjejs twarzy albo czyjeś „dziękuję”. I znowu działałam.

Nie wiem, ile przed nami dni i tygodni, mam nadzieję, że dużo. Mam nadzieję, że będą to wspólne działania, opowieści o pasjach i zainteresowaniach. Są to wspaniali chłopcy, którzy mają swoje problemy i rozterki, swoje porażki i sukcesy. Dużo pracy przede mną, ale wiem, że warto, bo fundamenty już zbudowałam.

Opracowała: *Emilia Łapińska*
Koordynator ds. edukacji włączającej i współpracy ze SCWEW
w Technikum Elektrycznym, Zespołu Szkół Elektrycznych im. prof. Janusza Groszkowskiego
w Białymstoku

Bibliografia

- Miksza M., *Zrozumieć Montessori. Czyli Maria Montessori o wychowaniu dziecka*, Impuls, Kraków 2004, s. 16.
- Skjöld Wennerström Kristina, Bröderman Smeds Mari, *Pedagogika Montessori w przedszkolu i szkole*, Impuls, Kraków 2009, s. 17.

Netografia

- Gaś B., Poleszak W., (2017), *Opracowujemy i ewaluujemy program wychowawczo – profilaktyczny szkoły*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 32, <https://pte.org.pl/o-ewaluacji/> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.]
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ewaluacja> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.]
- <https://pte.org.pl/o-ewaluacji/> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.]
- <https://wartowiedziec.pl/serwis-glowny/aktualnosci/9198-co-to-jest-monitoring-> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.]
- <https://wklasie.uniwersytetdzieci.pl/scenariusz/czy-istnieje-przepis-na-milosc> [dostęp: dn. 17.04.2023 r.]
- https://www.ewaluacja.gov.pl/media/11102/Poradnik_ewaluacji.pdf [dostęp: dn. 2.04.2023 r.]
- <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/edukacja-wlaczajaca> [dostęp: dn. 15.04.2023 r.]
- https://www.oke.waw.pl/files/oke_waw_43403.2021_PP2019_EZ-18%20VIII%202022.pdf.pdf [dostęp: dn. 30.05.2023 r.]
- <https://www.webankieta.pl/blog/ewaluacja/> [dostęp: dn. 2.04.2023 r.]
- Komunikat dyrektora CKE z 19 sierpnia 2022 r. w sprawie szczegółowych sposobów dostosowania warunków i form przeprowadzania egzaminu zawodowego w roku szkolnym 2022/2023.
https://www.oke.poznan.pl/files/cms/742/pp2019_dostosowania_2022_2023.pdf [dostęp: dn. 2.04.2023 r.]
- Zespół projektu pod kierunkiem Agnieszki Pietryki, (2021), *Model Funkcjonowania Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą (SCWEW)*, Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 106.

Specjalistyczne Centrum Wspierające Edukację Włączającą w Białymstoku

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Waldemara Kikolskiego w
Białymstoku ul. Antoniuk Fabryczny 40, 15-741 Białystok

Adres strony internetowej SCWEW: <https://scwew.sosw.bialystok.pl/>

